

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Аналіз та оцінка витратності діяльності підприємства (на матеріалах
ТОВ «Веселе-Агро»)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕК-41
ТЕРП'ЯК Назар Валерійович

(підпис)

Керівник:
К.е.н., доцент
ГОРДІЙЧУК Антоніна Іванівна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Доктор філософії (PhD), доцент
Гарант освітньої програми:
КОСІНСЬКИЙ Петро Миколайович

(підпис)

Луцьк – 2026 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра економіки

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

«__» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕРП'ЯК Назар Валерійович (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Аналіз та оцінка витратності діяльності підприємства (на матеріалах ТОВ «Веселе-Агро»)

Керівник роботи: Гордійчук А.І.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «31» грудня 2025 р.
№543/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «04» червня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи посібники, підручники, наукові монографії, наукові періодичні видання, нормативно-правові документи, статистичні звітність і внутрішня управлінська звітність ТОВ «Веселе-Агро», Інтернет-ресурси вільного доступу тощо.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВИТРАТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИТРАТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВЕСЕЛЕ-АГРО»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ДОДАТКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Фактори впливу на витратність діяльності підприємства

2. Класифікація витрат діяльності підприємства

3. Сучасні методи аналізу витратності підприємства

4. Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Веселе-Агро»

5. Аналіз динаміки операційних витрат підприємства за економічними елементами

6. Аналіз динаміки витрат діяльності, які прямо відносяться на фінансові результати

7. Порівняння витратності операційної діяльності ТОВ «Веселе-Агро»

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>1 розділ</i>	<i>доц. Гордійчук А.І.</i>		
<i>2 розділ</i>	<i>доц. Гордійчук А.І.</i>		
<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>доц. Гордійчук А.І.</i>		

7. Дата видачі завдання «30» вересня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 30.09.2025</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 31.10.2025</i>	
3.	<i>1 розділ</i>	<i>до 31.12.2025</i>	
4.	<i>2 розділ</i>	<i>до 15.04.2026</i>	
5.	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 16.05.2026</i>	
6.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 20.05.2026</i>	
7.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 22.05.2026</i>	
8.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 23.05.2026</i>	
9.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 26.05.2026</i>	
10.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 28.05.2026</i>	
11.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 04.06.2026</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (Терп'як Н.В.)
 (підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Гордійчук А.І.)
 (підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Терп'як Н.В. Аналіз та оцінка витратності діяльності підприємства (на матеріалах ТОВ «Веселе-Агро»). – Кваліфікаційна робота бакалавра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 051 Економіка, освітня програма «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2026.

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки витратності діяльності підприємства на матеріалах ТОВ «Веселе-Агро». Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро». Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти здійснення аналізу та оцінки витратності діяльності підприємства на прикладі ТОВ «Веселе-Агро».

У першому розділі розглянуто теоретичні засади вивчення витратності діяльності підприємств, вивчено сутність поняття та фактори впливу на витратність підприємства; досліджено класифікацію витрат та їх характеристику; розглянуто методи аналізу витратності підприємства.

У другому розділі представлено аналіз та оцінка витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро», представлено організаційно-економічну характеристику та аналіз основних показників діяльності підприємства; проведено аналіз складу та структури операційних витрат та витрат діяльності підприємства; проведено аналіз та оцінка основних показників витратності діяльності підприємства.

Висновки та пропозиції містять обґрунтування заходів зниження витратності діяльності підприємства. Методичні підходи до аналізу й оцінки, пропозиції для зниження витратності діяльності можуть бути використані у практичній діяльності ТОВ «Веселе-Агро» та інших підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: витрати, витратність діяльності, операційні витрати, витрати діяльності, фінансові витрати, структура витрат, елементи витрат.

ANNOTATION

Terpyak N.V. Analysis and assessment of enterprise activity costs (on the materials of LLC "Vesele-Agro"). – Manuscript.

Qualification work of bachelor in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2026.

The purpose of the bachelor's qualification thesis is to conduct an analysis and evaluation of the cost intensity of enterprise activity using the case of LLC "Vesele-Agro". The object of the study is the process of analysis and evaluation of the cost intensity of the activity of LLC "Vesele-Agro". The subject of the study includes theoretical, methodological and applied aspects of analyzing and assessing the cost intensity of enterprise activity on the example of LLC "Vesele-Agro".

The first chapter examines the theoretical foundations of studying the cost intensity of enterprise activity, explores the essence of the concept and the factors influencing cost intensity, analyzes the classification of costs and their characteristics, and considers methods for analyzing the cost intensity of an enterprise.

The second chapter presents an analysis and evaluation of the cost intensity of LLC "Vesele-Agro". It provides the organizational and economic characteristics of the enterprise and analyzes its main performance indicators; examines the composition and structure of operating costs and overall business costs; and evaluates the main indicators of cost intensity of the enterprise's activity.

The conclusions and recommendations substantiate measures aimed at reducing the cost intensity of the enterprise's activity. The methodological approaches to analysis and evaluation, as well as the proposed measures to reduce cost intensity, can be applied in the practical activity of LLC "Vesele-Agro" and other enterprises in the agricultural sector.

Keywords: costs, cost intensity of activity, operating costs, business costs, financial costs, cost structure, cost elements.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВИТРАТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	10
1.1. Сутність поняття та фактори впливу на витратність підприємства	10
1.2. Класифікація витрат та їх характеристика	14
1.3. Методи аналізу витратності підприємства	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИТРАТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВЕСЕЛЕ-АГРО»	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика та аналіз основних показників діяльності підприємства	25
2.2. Аналіз складу та структури операційних витрат та витрат діяльності підприємства	32
2.3. Аналіз та оцінка основних показників витратності діяльності підприємства	39
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасного ринкового середовища ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від рівня управління витратами. Раціональне формування та використання витрат є важливою передумовою забезпечення прибутковості, конкурентоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Саме тому аналіз та оцінка витратності діяльності підприємства займають важливе місце у системі економічного управління.

Витратність діяльності характеризує рівень ресурсоспоживання у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг. Вона відображає ефективність використання трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів підприємства. Надмірний рівень витрат негативно впливає на собівартість продукції, знижує рівень рентабельності та обмежує можливості подальшого розвитку підприємства.

Комплексний підхід до аналізу витратності дозволяє своєчасно виявляти проблемні аспекти у господарській діяльності, підвищувати рівень контролю за використанням ресурсів та формувати ефективну систему управління витратами. У сучасних умовах господарювання це є необхідною умовою забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки витратності діяльності підприємства на матеріалах ТОВ «Веселе-Агро». Для її досягнення виникає необхідність вирішення таких завдань:

- вивчити сутність поняття та фактори впливу на витратність підприємства;
- дослідити класифікацію витрат та їх характеристику;
- розглянути методи аналізу витратності підприємства;
- представити організаційно-економічну характеристику та аналіз основних показників діяльності підприємства;

- провести аналіз складу та структури операційних витрат та витрат діяльності підприємства;
- провести аналіз та оцінка основних показників витратності діяльності підприємства;
- обґрунтувати заходи зниження витратності діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти здійснення аналізу та оцінки витратності діяльності підприємства на прикладі ТОВ «Веселе-Агро».

Методи дослідження. При підготовці кваліфікаційної роботи використано ряд наукових підходів та методів: системний підхід – для узагальнення методів аналізу витратності підприємства; методи логічного узагальнення – для вивчення показників та методичних підходів до аналізу та оцінки фінансових результатів; аналізу та синтезу – для проведення аналізу складу та структури операційних витрат та витрат діяльності підприємства; індукції, дедукції – при вивченні сутності поняття та факторів впливу на витратність підприємства; табличний і графічний аналіз – при побудові різних типів таблиць та діаграм для аналізу і оцінки динаміки основних показників діяльності підприємства; програмно-цільовий метод – при обґрунтуванні заходів зниження витратності діяльності підприємства; порівняльного аналізу – при приведенні аналізу та оцінка основних показників витратності діяльності підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали: посібники, підручники, наукові монографії, наукові періодичні видання, нормативно-правові документи, статистичні звітність і внутрішня управлінська звітність ТОВ «Веселе-Агро», Інтернет-ресурси вільного доступу тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Методичні підходи до аналізу й оцінки, пропозиції для зниження витратності діяльності можуть бути використані у практичній діяльності ТОВ «Веселе-Агро» та інших підприємств аграрного сектору.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота бакалавра є самостійно виконаною науковою працею, відповідно до мети і завдань якої сформовано теоретико-методологічні засади, висновки і пропозиції щодо зниження витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро». Під час виконання кваліфікаційної роботи бакалавра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту при дослідженні теоретичних аспектів, а також пропозицій для зниження витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро» виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Усі твердження, висновки та результати дослідження належать автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження апробовано під час участі у міжнародному круглому столі «Резильєнтність економіки регіонів польсько-українського прикордоння в умовах сучасних викликів» (м. Луцьк, 22.05.2026р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження були викладені в одних тезах доповідей обсягом 0,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 53 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 11 рисунків та 1 таблиці. Список використаних джерел складається з 36 найменувань і представлений на 4 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладених на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВИТРАТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність поняття та фактори впливу на витратність підприємства

Поняття витрат підприємства є одним із ключових у системі економічного управління та бухгалтерського обліку. Витрати відображають процес використання ресурсів у ході господарської діяльності підприємства та безпосередньо впливають на формування собівартості продукції, фінансових результатів і рівня прибутковості. У науковій літературі вітчизняні дослідники по-різному трактують сутність витрат, акцентуючи увагу на окремих аспектах їх економічного змісту.

«На думку українського вченого М. Білик, витрати підприємства являють собою сукупність грошових витрат на використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності. Учений підкреслює зв'язок витрат із процесом створення продукції та отриманням економічного результату» [2].

«Ф. Бутинець розглядав витрати як зменшення економічних вигід підприємства у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу. Таке трактування відповідає сучасному бухгалтерському підходу та базується на положеннях національних стандартів бухгалтерського обліку» [6].

«Науковець М. Чумаченко визначав витрати як виражені у грошовій формі затрати живої та уречевленої праці, необхідні для здійснення виробничої діяльності підприємства. У цьому підході основна увага приділяється ресурсному характеру витрат та їх ролі у виробничому процесі» [32].

«За трактуванням Л. Нападовської, витрати підприємства є показником ефективності використання ресурсів та важливим інструментом управління

діяльністю підприємства. Дослідниця наголошує на необхідності контролю та аналізу витрат для забезпечення конкурентоспроможності підприємства» [23].

«На думку А. Кузьмінського, витрати – це грошове вираження ресурсів, спожитих у процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У своїх працях учений наголошував на комплексному підході до оцінки витрат» [91].

«В. Сопко визначав витрати як частину вартості ресурсів підприємства, яка переноситься на створену продукцію або послуги у процесі господарської діяльності. Дослідник підкреслював зв'язок витрат із формуванням собівартості продукції» [32].

«За трактуванням Я. Соколова, витрати є результатом господарських процесів, пов'язаних зі споживанням економічних ресурсів підприємства. Науковець акцентував увагу на необхідності достовірного відображення витрат у системі обліку та аналізу» [31].

Таким чином, у працях вітчизняних науковців витрати підприємства розглядаються як економічна категорія, що характеризує процес споживання ресурсів у ході господарської діяльності та відображає рівень ефективності функціонування підприємства. Незважаючи на відмінності у підходах, більшість учених пов'язують сутність витрат із використанням ресурсів, грошовою оцінкою затрат та їх впливом на фінансові результати діяльності підприємства.

На витратність підприємства впливає сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів (рис.1.1), які визначають рівень формування витрат, їх структуру та динаміку.

Витратність підприємства формується під впливом комплексу взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх факторів, які визначають рівень витрат, їх структуру та динаміку. Дослідження цих факторів є важливим етапом економічного аналізу, оскільки дозволяє виявити причини зміни витрат та обґрунтувати напрями їх оптимізації.

Одним із ключових факторів є обсяг виробництва та реалізації продукції. Зі збільшенням обсягів виробництва зростає загальна сума витрат, однак за умови ефективного використання ресурсів можливе зниження витрат на одиницю продукції. Це пояснюється ефектом масштабу виробництва, коли постійні витрати розподіляються на більший обсяг продукції.

Важливе значення має структура продукції, адже зміна асортименту виробництва впливає на рівень витрат, оскільки різні види продукції мають неоднакову матеріаломісткість, трудомісткість та енергомісткість. Збільшення частки більш витратних видів продукції призводить до підвищення загального рівня витрат підприємства.

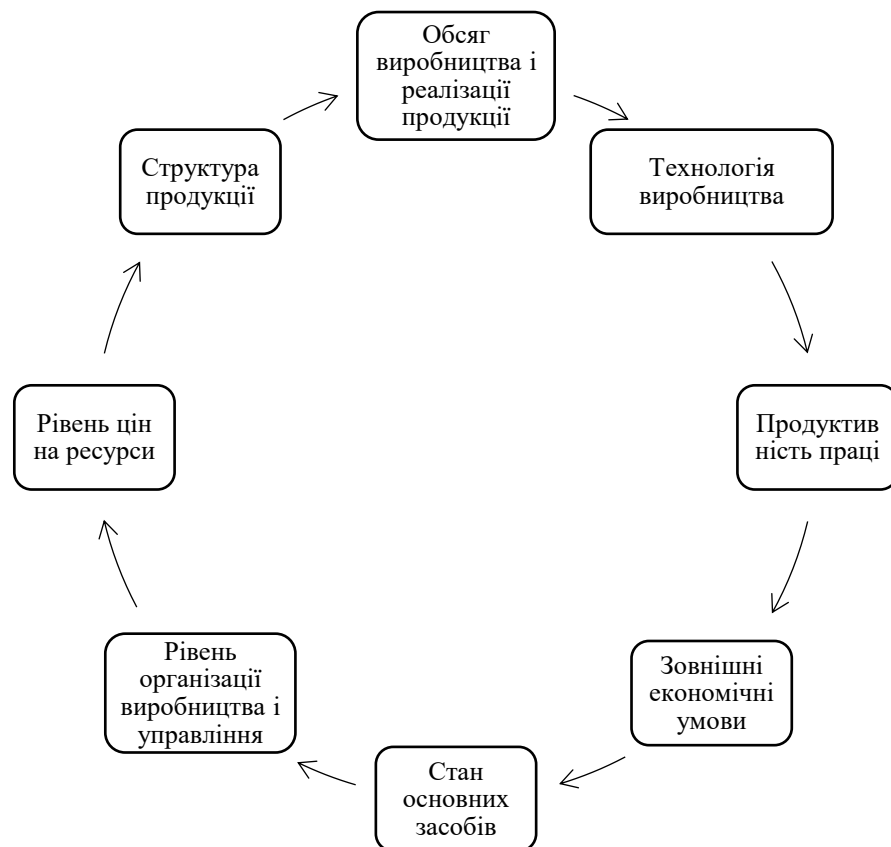

Рис.1.1. Фактори впливу на витратність діяльності підприємства
(побудовано автором за джерелом [16])

Суттєвий вплив має рівень цін на ресурси, зокрема на сировину, матеріали, паливо та енергію. Зростання цін на ресурси безпосередньо підвищує

собівартість продукції та збільшує загальну витратність підприємства, навіть за умови незмінних обсягів виробництва.

Одним із внутрішніх факторів є продуктивність праці. Підвищення продуктивності праці дозволяє зменшити витрати на одиницю продукції, скоротити витрати часу та ресурсів, що позитивно впливає на зниження загального рівня витрат.

Використання сучасних технологій, автоматизація виробничих процесів та впровадження інновацій сприяють скороченню витрат матеріалів, енергії та робочого часу, що забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємства.

На рівень витрат значною мірою впливає організація виробництва та управління. Недоліки в плануванні, контролі та координації виробничих процесів призводять до втрат ресурсів, простоїв та неефективного використання виробничих потужностей, що збільшує витрати підприємства.

Стан основних засобів також є важливим фактором, саме зношене або застаріле обладнання потребує більших витрат на ремонт, обслуговування та споживає більше енергоресурсів, що підвищує загальну витратність виробництва. Навпаки, оновлення основних засобів сприяє зниженню витрат і підвищенню ефективності.

«Окремо слід виділити зовнішні економічні фактори, до яких належать інфляційні процеси, податкова політика, зміни законодавства, рівень конкуренції та загальна економічна ситуація в країні. Ці фактори підприємство не може безпосередньо контролювати, однак вони суттєво впливають на рівень витрат» [15].

Таким чином, витратність підприємства є результатом дії складної системи взаємопов'язаних факторів. Їх комплексний аналіз дозволяє виявити резерви зниження витрат, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити стабільний розвиток підприємства в умовах ринкової економіки.

1.2. Класифікація витрат та їх характеристика

Класифікація витрат підприємства є важливим елементом системи управління господарською діяльністю, бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Вона дає можливість систематизувати витрати за певними ознаками, забезпечити контроль за їх формуванням, визначити собівартість продукції та оцінити ефективність використання ресурсів підприємства. Правильна класифікація витрат (рис.1.2) сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації витрат і підвищення прибутковості діяльності підприємства.

Важливим напрямом економічного аналізу діяльності підприємства є дослідження складу та структури витрат. Для ефективного управління господарською діяльністю необхідно чітко визначати, які саме ресурси використовуються у процесі виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг. Саме тому значне практичне значення має класифікація витрат за економічними елементами, яка дозволяє згрупувати витрати за їх економічним змістом незалежно від місця виникнення та призначення.

Класифікація витрат за економічними елементами дає можливість визначити, які ресурси використовує підприємство у процесі своєї діяльності. Вона застосовується для аналізу структури витрат, контролю за використанням ресурсів та оцінки ефективності господарської діяльності.

Відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку виділяють п'ять основних економічних елементів витрат.

Матеріальні витрати включають витрати на сировину, матеріали, паливо, енергію, комплектуючі вироби та інші матеріальні ресурси, що використовуються у виробництві продукції. Вони формують значну частину собівартості продукції.

Витрати на оплату праці охоплюють основну та додаткову заробітну плату, премії, надбавки та інші виплати працівникам підприємства. Ці витрати характеризують використання трудових ресурсів.

За економічними елементами	• матеріальні витрати; • витрати на оплату праці; • відрахування на соціальні заходи; • амортизацію; • інші операційні витрати.
За статтями калькуляції	• сировина та матеріали; • паливо й енергія на технологічні потреби; • основна та додаткова заробітна плата; • витрати на утримання та експлуатацію обладнання; • загальновиробничі витрати; • адміністративні витрати; • витрати на збут; • інші виробничі витрати.
За способом віднесення на собівартість продукції	• Прямі • Не прямі
За ступенем контролю	• контрольовані витрати; • неконтрольовані витрати. • Висновок
За доцільністю здійснення	• Продуктивні • не продуктивні • використані ресурси
За періодичністю виникнення	• поточні витрати; • одноразові витрати.
За видами діяльності	• операційні витрати; • фінансові витрати; • інвестиційні витрати; • надзвичайні витрати.
За місцем виникнення	• витрати основного виробництва; • витрати допоміжного виробництва; • витрати структурних підрозділів; • витрати центрів відповідальності.
За залежністю від обсягу виробництва	• Постійні • Змінні

Рис.1.2. Класифікація витрат діяльності підприємства (побудовано автором за джерелом [10])

Відрахування на соціальні заходи включають єдиний соціальний внесок та інші обов'язкові соціальні платежі, які забезпечують соціальний захист працівників.

Амортизація відображає поступове перенесення вартості основних засобів і нематеріальних активів на собівартість продукції у процесі їх використання.

Важливе значення у системі управління витратами підприємства має класифікація витрат за статтями калькуляції. Вона використовується для визначення собівартості окремих видів продукції, робіт або послуг та дозволяє встановити цільове призначення витрат і місце їх виникнення у процесі виробництва. Однією з основних статей калькуляції є сировина та матеріали. До цієї групи належать витрати на основні й допоміжні матеріали, які безпосередньо використовуються у процесі виготовлення продукції та становлять її матеріальну основу.

Важливе місце займають витрати на купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби. Вони включають витрати на придбані деталі, вузли та інші елементи, які використовуються у виробництві готової продукції.

До складу статей калькуляції також входять витрати на паливо та енергію на технологічні потреби. Вони охоплюють витрати на електроенергію, газ, воду, паливо та інші енергетичні ресурси, необхідні для забезпечення виробничого процесу. Рівень цих витрат значною мірою залежить від енергоємності виробництва та ефективності використання енергоресурсів.

Значну частку у структурі витрат займає основна заробітна плата виробничих працівників. До неї належать виплати працівникам, які безпосередньо беруть участь у виготовленні продукції або виконанні робіт. Додатково враховується додаткова заробітна плата, яка включає премії, надбавки, оплату відпусток та інші компенсаційні виплати.

Важливе значення у системі обліку та аналізу витрат підприємства має їх класифікація за способом віднесення на собівартість продукції. Такий поділ дає можливість визначити, яким чином окремі витрати включаються до

собівартості певного виду продукції, робіт або послуг. За цією ознакою витрати поділяються на прямі та непрямі.

Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом конкретного виду продукції та можуть бути прямо включені до її собівартості без додаткових розрахунків. До них належать витрати на сировину, основні матеріали, комплектуючі вироби, заробітну плату виробничих працівників та інші витрати, які можна точно визначити щодо окремого виду продукції. Прямі витрати є основою формування виробничої собівартості та дають можливість більш точно оцінити витрати на виготовлення продукції.

Непрямі витрати пов'язані одночасно з виробництвом кількох видів продукції і не можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта калькулювання. Такі витрати потребують розподілу між окремими видами продукції за певною методикою.

У процесі управління діяльністю підприємства важливе значення має класифікація витрат за ступенем контролю. Такий поділ дозволяє визначити можливість впливу керівників різних рівнів управління на формування та зміну витрат у процесі господарської діяльності. За цією ознакою витрати поділяються на контрольовані та неконтрольовані.

Класифікація витрат за ступенем контролю має важливе значення для організації системи управлінського обліку, оцінки діяльності центрів відповідальності та підвищення ефективності управління підприємством. Вона дозволяє встановити відповідальність за використання ресурсів, посилити контроль за витратами та забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Важливе значення для планування та аналізу діяльності підприємства має класифікація витрат за періодичністю виникнення. Вона дає можливість визначити частоту здійснення витрат у процесі господарської діяльності та оцінити їх вплив на фінансові результати підприємства. За цією ознакою витрати поділяються на поточні та одноразові.

Поточні витрати здійснюються підприємством регулярно та постійно у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг. Вони безпосередньо пов'язані з операційною діяльністю підприємства та повторюються у кожному звітному періоді.

«Одноразові витрати виникають нерегулярно або здійснюються одноразово протягом певного періоду. Такі витрати пов'язані з проведенням окремих заходів або реалізацією спеціальних проектів.

Класифікація витрат за періодичністю виникнення дозволяє більш ефективно здійснювати планування витрат, прогнозувати потребу у фінансових ресурсах та забезпечувати стабільність діяльності підприємства» [3].

Класифікація витрат за видами діяльності дозволяє визначити, у якій сфері діяльності підприємства виникають витрати та який вплив вони мають на фінансові результати. За цією ознакою витрати поділяються на операційні, фінансові, інвестиційні та інші витрати.

Операційні витрати пов'язані з основною діяльністю підприємства, тобто виробництвом і реалізацією продукції, виконанням робіт або наданням послуг. До них належать виробничі, адміністративні витрати та витрати на збут.

Фінансові витрати виникають у процесі залучення позикового капіталу. До них відносять витрати на сплату відсотків за кредитами, позиками та іншими фінансовими зобов'язаннями.

Інвестиційні витрати пов'язані з придбанням, модернізацією або створенням основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових вкладень.

Інші витрати включають витрати, які виникають у процесі діяльності підприємства, але не належать до основної операційної чи фінансової діяльності, зокрема втрати від надзвичайних подій або списання активів.

«Класифікація витрат за місцем виникнення передбачає їх групування залежно від структурних підрозділів або центрів відповідальності підприємства, у яких вони формуються. Такий поділ дає можливість

здійснювати контроль за використанням ресурсів та оцінювати ефективність діяльності окремих підрозділів» [7].

Виділяють витрати основного виробництва, які пов'язані безпосередньо з виготовленням продукції або наданням послуг. Вони формують основну частину виробничої собівартості

Витрати допоміжного виробництва виникають у підрозділах, що обслуговують основне виробництво, наприклад ремонтних, енергетичних чи транспортних службах.

Окремо виділяють витрати адміністративних підрозділів, які пов'язані з управлінням підприємством, організацією роботи персоналу та забезпеченням загальногосподарських потреб.

1.3. Методи аналізу витратності підприємства

У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від рівня управління витратами. Зростання конкуренції, обмеженість ресурсів та нестабільність економічного середовища зумовлюють необхідність постійного контролю за формуванням і використанням витрат підприємства. Саме тому важливого значення набувають методи аналізу витрат, які дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів, визначити причини зміни витрат та виявити резерви їх скорочення.

Аналіз витрат підприємства є важливим елементом системи економічного управління, оскільки забезпечує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. За допомогою різних методів аналізу здійснюється оцінка структури, динаміки та рівня витрат, визначається вплив окремих факторів на собівартість продукції та фінансові результати діяльності підприємства.

Використання сучасних методів (рис.1.3) аналізу витрат сприяє підвищенню ефективності виробництва, оптимізації витрат, зміцненню

фінансового стану підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності. Тому дослідження методів аналізу витрат є важливим напрямом економічного аналізу та управління діяльністю підприємства.

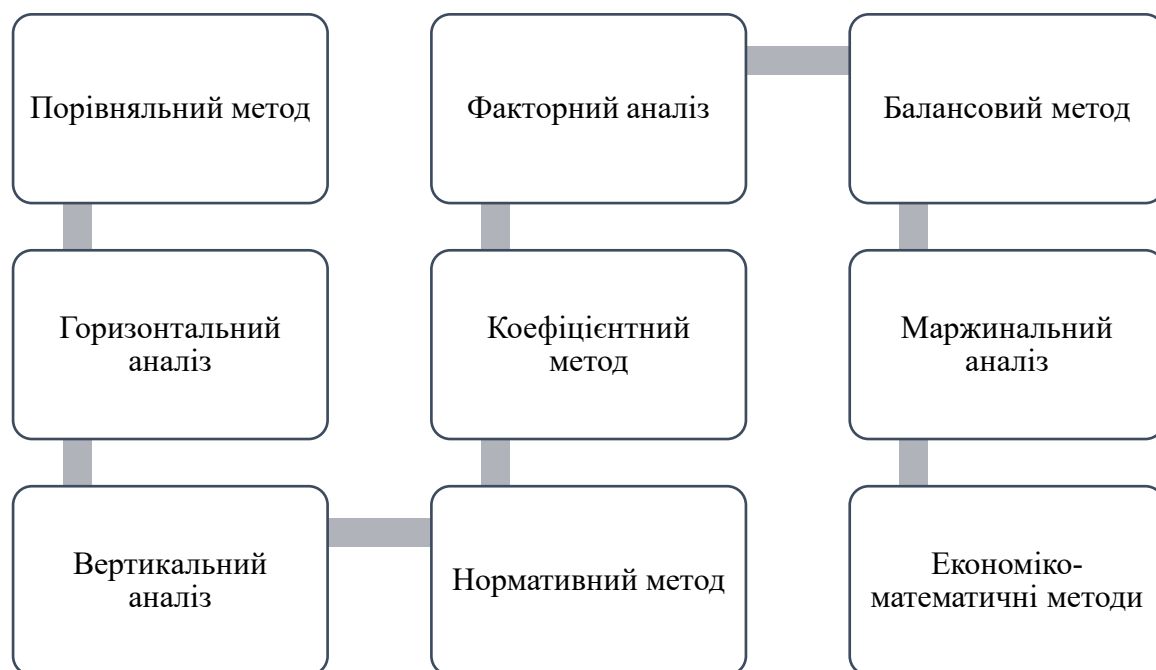

Рис.1.3. Сучасні методи аналізу витратності підприємства (побудовано автором за джерелом [22])

Одним із найбільш поширених методів економічного аналізу витрат підприємства є порівняльний метод. Його сутність полягає у зіставленні фактичних показників витрат із плановими даними, показниками попередніх періодів, нормативними значеннями або результатами діяльності інших підприємств. Такий підхід дає можливість оцінити рівень витрат, визначити тенденції їх зміни та виявити відхилення у господарській діяльності підприємства.

Порівняльний метод широко застосовується у процесі аналізу собівартості продукції, матеріальних витрат, витрат на оплату праці, адміністративних та інших витрат підприємства. Основною метою використання цього методу є визначення ефективності використання ресурсів та виявлення резервів зниження витрат.

У процесі проведення аналізу фактичні показники витрат порівнюються з плановими або нормативними значеннями. Якщо фактичні витрати перевищують запланований рівень, це свідчить про наявність перевитрат ресурсів або недоліків в організації виробництва. Якщо ж фактичні витрати є нижчими за планові показники, це може свідчити про більш ефективне використання ресурсів та покращення діяльності підприємства.

«Важливим напрямом застосування порівняльного методу є аналіз динаміки витрат за кілька звітних періодів. Такий аналіз дозволяє визначити тенденції зміни витрат, встановити причини їх зростання або зниження та оцінити стабільність діяльності підприємства. Крім того, порівняння показників підприємства з аналогічними показниками інших суб'єктів господарювання дає можливість оцінити рівень конкурентоспроможності та ефективності роботи підприємства у галузі» [11].

Перевагою порівняльного методу є його простота, доступність та можливість швидкого отримання інформації про стан витрат підприємства. Водночас ефективність цього методу значною мірою залежить від достовірності інформації та правильності вибору бази для порівняння.

Горизонтальний аналіз витрат підприємства передбачає дослідження змін витрат у часі шляхом порівняння показників за кілька звітних періодів. Його основною метою є визначення динаміки витрат, виявлення тенденцій їх зростання або зниження та оцінка впливу цих змін на результати діяльності підприємства.

У процесі горизонтального аналізу фактичні витрати поточного періоду порівнюються з аналогічними показниками попередніх періодів. При цьому визначаються абсолютні та відносні відхилення, що дозволяє оцінити, як змінюється рівень витрат у часі.

У процесі вертикального аналізу кожен елемент витрат (матеріальні витрати, оплата праці, амортизація тощо) порівнюється із загальною сумою витрат і виражається у відсотках. Це дозволяє визначити, які саме витрати займають найбільшу частку у структурі собівартості продукції.

Вертикальний аналіз дає можливість оцінити ефективність використання ресурсів підприємства, виявити надмірну концентрацію витрат за окремими статтями та визначити напрями їх оптимізації. Крім того, він використовується для порівняння структури витрат у різні періоди або між різними підприємствами.

У процесі факторного аналізу витрати розглядаються як результат дії сукупності взаємопов'язаних факторів, таких як обсяг виробництва, рівень цін на ресурси, продуктивність праці, матеріаломісткість продукції, ефективність використання обладнання та інші. Це дозволяє встановити, який саме фактор найбільше вплинув на зміну витрат підприємства.

Факторний аналіз проводиться за допомогою різних аналітичних прийомів, зокрема методу ланцюгових підстановок, індексного методу та методу різниць. Завдяки цьому забезпечується більш точна оцінка причин змін витрат та їх структури.

«Коефіцієнтний метод аналізу витрат підприємства ґрунтується на розрахунку системи відносних показників (коефіцієнтів), які характеризують рівень витратності та ефективність використання ресурсів підприємства. Його основна мета полягає в оцінці взаємозв'язку між витратами та результатами діяльності підприємства» [18].

У процесі застосування коефіцієнтного методу використовуються такі показники, як коефіцієнт витратомісткості продукції, коефіцієнт рентабельності витрат, коефіцієнт матеріаломісткості, трудомісткості та інші. Вони дозволяють визначити, скільки витрат припадає на одиницю продукції або який рівень ефективності досягається при використанні ресурсів.

Перевагою цього методу є можливість порівняння показників у динаміці, а також між різними підприємствами, незалежно від їх розміру чи обсягів виробництва. Це забезпечує об'єктивну оцінку ефективності витратної політики підприємства.

У процесі застосування нормативного методу аналізується відповідність фактичного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів

затвердженим нормам витрат. Якщо фактичні витрати перевищують нормативні, це свідчить про неефективне використання ресурсів, наявність втрат або порушення технологічного процесу. У разі економії ресурсів виявляються резерви підвищення ефективності діяльності підприємства.

Нормативний метод широко використовується для контролю витрат у виробничому процесі, зокрема при аналізі собівартості продукції, витрат на матеріали та оплату праці. Він дозволяє своєчасно виявляти відхилення та приймати управлінські рішення щодо їх усунення.

Балансовий метод аналізу витрат підприємства ґрунтується на взаємному узгодженні та порівнянні показників джерел формування ресурсів і напрямів їх використання. Його основна мета полягає у забезпеченні рівноваги між надходженням і витрачанням ресурсів, а також у виявленні дисбалансів у їх використанні.

«У процесі застосування балансового методу витрати розглядаються у взаємозв'язку з іншими показниками діяльності підприємства, зокрема доходами, обсягами виробництва, запасами та фінансовими ресурсами. Це дозволяє оцінити, наскільки раціонально використовуються наявні ресурси та чи відповідає рівень витрат отриманим результатам» [4].

Балансовий метод широко використовується при аналізі собівартості продукції, руху матеріальних ресурсів, грошових коштів та формуванні фінансових результатів підприємства. Він дає можливість виявити нестачу або надлишок ресурсів, а також оцінити ефективність їх використання.

Основна мета маржинального методу полягає у визначенні впливу змін обсягу діяльності на фінансовий результат підприємства та оцінці ефективності витратної політики.

У межах цього методу витрати поділяються на постійні та змінні, що дає можливість більш точно оцінити їх поведінку при зміні обсягів виробництва. Особлива увага приділяється маржинальному доходу, який показує різницю між виручкою від реалізації продукції та змінними витратами.

Маржинальний метод широко використовується для визначення точки беззбитковості, тобто такого обсягу виробництва, за якого підприємство не отримує ні прибутку, ні збитку. Це дозволяє оцінити мінімальний рівень реалізації продукції, необхідний для покриття витрат.

Економіко-математичні методи аналізу витрат підприємства включають в себе сукупність прийомів і моделей, які базуються на використанні математичного апарату, статистики та економічного моделювання для дослідження витрат і їх впливу на результати діяльності підприємства. Їх основна мета полягає у підвищенні точності аналітичних розрахунків та обґрунтуванні управлінських рішень.

Отже, системне застосування методів аналізу витратності є необхідною умовою ефективного управління підприємством, підвищення його прибутковості, конкурентоспроможності та фінансової стійкості в сучасних умовах господарювання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИТРАТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВЕСЕЛЕ-АГРО»

2.1. Організаційно-економічна характеристика та аналіз основних показників діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Веселе-Агро» є аграрним суб'єктом господарювання, зареєстрованим 29 березня 2007 року та функціонує у межах Волинської області (Луцький район, с. Веселе). Організаційно-правова форма – ТОВ, що зумовлює корпоративний характер управління і наявність статутного капіталу у розмірі 1 млн грн. Основним видом економічної діяльності підприємства визначено вирощування зернових і зернобобових культур та насіння олійних, що відповідає коду КВЕД 01.11. Підприємство входить до числа середніх агровиробників регіону, використовуючи земельний банк понад 6 тис. га орних угідь і забезпечуючи зайнятість для кількох десятків працівників [35].

З позицій виробничого профілю підприємство спеціалізується на рослинництві із переважанням польових культур, що відображає типову для Волині структуру аграрного виробництва, де домінує зерново-олійний напрям.

Функціональна структура діяльності ТОВ «Веселе-Агро» є диверсифікованою і охоплює як безпосереднє виробництво сільськогосподарської продукції, так і супутні операції. До ключових напрямів належать:

- вирощування зернових, зернобобових та технічних культур;
- допоміжна діяльність у рослинництві (обробіток ґрунту, агротехнічні заходи);
- післяурожайна доробка та зберігання продукції;
- оброблення насіння для відтворення;
- оптова торгівля зерном, насінням і кормами;

- надання в оренду сільськогосподарської техніки;
- транспортно-логістичні послуги у сфері перевезення вантажів [36].

Отже, господарська діяльність підприємства має інтегрований характер і поєднує елементи виробництва, обслуговування та збуту, що дає змогу формувати замкнений цикл аграрного виробництва.

Номенклатура продукції формується відповідно до спеціалізації на рослинництві і включає такі основні культури:

- озима пшениця;
- кукурудза на зерно;
- озимий ріпак;
- соя;
- соняшник [34].

Вирощувана продукція належить до стратегічно важливих сегментів аграрного ринку, оскільки забезпечує як продовольчі потреби (зерно), так і сировинну базу для переробної промисловості (олійні культури). Структура виробництва відповідає загальнонаціональним тенденціям, де зазначені культури мають високий рівень рентабельності та експортний потенціал.

Реалізація продукції ТОВ «Веселе-Агро» здійснюється переважно через канали оптової торгівлі зерном і насінням, що підтверджується відповідними видами діяльності підприємства. У системі збуту можна виділити такі складові:

- продаж продукції агротрейдерам і переробним підприємствам;
- співпраця з посередницькими структурами у сфері експорту зернових;
- використання власних логістичних можливостей для транспортування продукції;
- формування довгострокових контрактів із контрагентами.

З огляду на характер аграрного ринку Волині, частина продукції потенційно може орієнтуватися на зовнішні ринки, оскільки регіон активно залучений до експорту сільськогосподарської продукції.

Перспективи розвитку ТОВ «Веселе-Агро» визначаються як внутрішніми виробничими чинниками, так і макроекономічними умовами аграрного сектору. До основних напрямів подальшого розвитку можна віднести:

- інтенсифікацію виробництва шляхом впровадження сучасних агротехнологій, використання високопродуктивної техніки та якісного насіннєвого матеріалу;
- розширення земельного банку, що дозволить збільшити обсяги виробництва і підвищити економічну ефективність.
- поглиблення переробки сільськогосподарської продукції, що сприятиме формуванню доданої вартості;
- удосконалення логістики та інфраструктури зберігання (елеваторні потужності, транспорт);
- розвиток експортного потенціалу, орієнтація на міжнародні ринки зернових і олійних культур.

Отже, можна констатувати, що ТОВ «Веселе-Агро» є типовим представником аграрних підприємств зерново-олійної спеціалізації регіонального рівня з достатнім ресурсним потенціалом для подальшого зростання. Його діяльність характеризується поєднанням виробничих, торговельних та сервісних функцій, що забезпечує гнучкість у реагуванні на зміни кон'юнктури аграрного ринку.

На наступному етап вивчимо динаміку основних фінансово-економічних показників господарської діяльності ТОВ «Веселе-Агро» за 2023-2025 рр. (табл. 2.1).

Аналіз основних показників діяльності ТОВ «Веселе-Агро» за 2023-2025 роки свідчить про нерівномірну динаміку розвитку підприємства, що характеризується поєднанням періодів активного зростання та подальшого коригування результатів. Зокрема, загальна сума капіталу підприємства у 2024 році демонструвала суттєве зростання на 170538 тис. грн, або на 37,7 %, порівняно з попереднім роком, що може бути наслідком розширення масштабів діяльності або залучення додаткових ресурсів.

Таблиця 2.1. Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Веселе-Агро» за 2023-2025 роки

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	2024 рік до 2023 року		2025 рік до 2024 року		2025 рік до 2023 року	
				абс.	відн., %	абс.	відн., %	абс.	відн., %
Сума капіталу підприємства (актив або пасив), тис. грн.	452121	622659	589731	170538	37,7	-32928	-5,3	137610	30,4
Власний капітал, тис. грн.	-264636	-209114	-271875	55522	-21,0	-62761	30,0	-7239	2,7
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	137345	264664	178976	127319	92,7	-85688	-32,4	41631	30,3
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	113772	153654	233559	39882	35,1	79905	52,0	119787	105,3
Валовий прибуток (збиток "-"), тис. грн.	23573	111010	-54583	87437	370,9	-	-	-78156	-
				165593	149,2			331,5	
Чистий прибуток (збиток "-"), тис. грн.	-44052	29713	-12342	73765	-	-42055	-	31710	-
				167,4	141,5			-72,0	
Середньооблікова чисельність штатних працівників, чол	36	39	43	3	8,3	4	10,3	7	19,4
Продуктивність праці, тис.грн/чол	3815	6786	4162	2971	77,9	-2624	-38,7	347,094	9,1
Фонд оплати праці, тис.грн	10566	13737	16569	3171	30,0	2832	20,6	6003	56,8
Середньомісячна заробітна плата 1-го працівника, грн	24458	29353	32110	4895	20,0	2757	9,4	7652	31,3
Коефіцієнт зносу основних фондів	0,29	0,26	0,78	-0,03	-9,3	0,52	197,2	0,48974	169,5
Фондовіддача, грн	0,46	0,71	0,50	0,26	55,9	-0,22	-30,4	0,04	8,5
Дебіторська заборгованість на кінець року, тис. грн.	90564	128080	88567	37516	41,4	-39513	-30,9	-1997	-2,2
Кредиторська заборгованість на кінець року, тис. грн.	615950	693674	632985	77724	12,6	-60689	-8,7	17035	2,8
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей	6,80	5,42	7,15	-1,39	-20,4	1,73	32,0	0,34569	5,1

Примітка. Побудовано автором за даними Додатків А та Б.

Водночас у 2025 році відбулося зменшення цього показника на 32928 тис. грн (на 5,3 %), однак у довгостроковому вимірі (2025 р. до 2023 р.) капітал залишився на 30,4 % вищим, що вказує на збереження загальної тенденції до укрупнення господарства.

Динаміка власного капіталу є нестійкою та від'ємною протягом усього досліджуваного періоду. Попри його часткове скорочення негативного значення у 2024 році на 55522 тис. грн, у 2025 році відбувається поглиблення дефіциту власних ресурсів ще на 62761 тис. грн, що свідчить про збереження фінансової залежності від залученого капіталу та підвищений рівень ризику фінансової стійкості.

Чистий дохід від реалізації продукції змінювався хвилеподібно: у 2024 році він зріс майже вдвічі (на 92,7 %), досягнувши 264664 тис. грн, тоді як у 2025 році скоротився на 32,4 %. Незважаючи на це, у порівнянні з 2023 роком обсяг доходу збільшився на 30,3 %, що свідчить про певне розширення збутової діяльності у середньостроковій перспективі. Подібну тенденцію демонструє і собівартість реалізованої продукції: істотне зростання у 2024 році на 105,3 % змінилося зниженням на 34,2 % у 2025 році, що відображає адаптацію виробничих витрат до змін обсягів виробництва.

Валовий прибуток підприємства протягом аналізованого періоду залишається позитивним, однак зазнає коливань: після зростання на 32,0 % у 2024 році у 2025 році він зменшився на 18,6 %. Загалом приріст за три роки становив лише 7,4 %, що свідчить про відносно стабільний, але обмежений рівень ефективності основної діяльності.

Особливо показовою є динаміка чистого фінансового результату. У 2023 році підприємство було збитковим (-44052 тис. грн), у 2024 році отримало прибуток у розмірі 29713 тис. грн, проте вже у 2025 році знову зафіксувало збиток (-12342 тис. грн). Така зміна результатів господарювання свідчить про значну залежність підприємства від зовнішніх чинників та недостатню стабільність прибутковості.

Кадровий потенціал підприємства має тенденцію до зростання: чисельність працівників збільшилась з 36 осіб у 2023 році до 43 осіб у 2025 році, що відповідає приросту на 19,4 %. Однак ефективність використання трудових ресурсів змінювалась нерівномірно: після суттєвого підвищення продуктивності праці у 2024 році на 77,9 % у 2025 році спостерігається її зниження на 38,7 %, що може бути пов'язано зі зменшенням обсягів реалізації або нераціональним використанням трудових ресурсів.

Фонд оплати праці та середньомісячна заробітна плата характеризуються стабільною тенденцією до зростання. За досліджуваний період фонд оплати праці підвищився на 56,8 %, а середній рівень заробітної плати – на 31,3 %, що свідчить про покращення соціальних стандартів та підвищення витрат на персонал.

Оцінка стану основних засобів виявляє різке погіршення у 2025 році: коефіцієнт зносу зріс з 0,26 до 0,78, що означає значне фізичне та моральне старіння виробничого потенціалу. Це, у свою чергу, негативно вплинуло на фондовіддачу, яка після зростання у 2024 році на 55,9 % у 2025 році знизилась на 30,4 %, що свідчить про зниження ефективності використання основних фондів.

Фінансові розрахунки підприємства також характеризуються нестабільністю. Дебіторська заборгованість у 2024 році зросла на 41,4 %, а у 2025 році скоротилася майже на третину, тоді як кредиторська заборгованість після збільшення у 2024 році на 12,6 % зменшилась у 2025 році на 8,7 %. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості змінювався в межах 5,42-7,15, що свідчить про значне переважання зобов'язань над вимогами і високий рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Таким чином, результати аналізу дають підстави стверджувати, що ТОВ «Веселе-Агро» перебуває у стані структурної трансформації: поряд із нарощуванням масштабів діяльності та ресурсного забезпечення спостерігається недостатня стабільність фінансових результатів, зростання

зносу основних фондів і залежність від кредиторських ресурсів, що вимагає посилення управління витратами та підвищення ефективності використання наявного потенціалу.

Динаміка показників рентабельності діяльності ТОВ «Веселе-Агро» у 2023–2025 роках (рис. 2.1) характеризується значною варіативністю та відображає нестійкість фінансових результатів підприємства, що проявляється у чергуванні збиткових і прибуткових періодів.

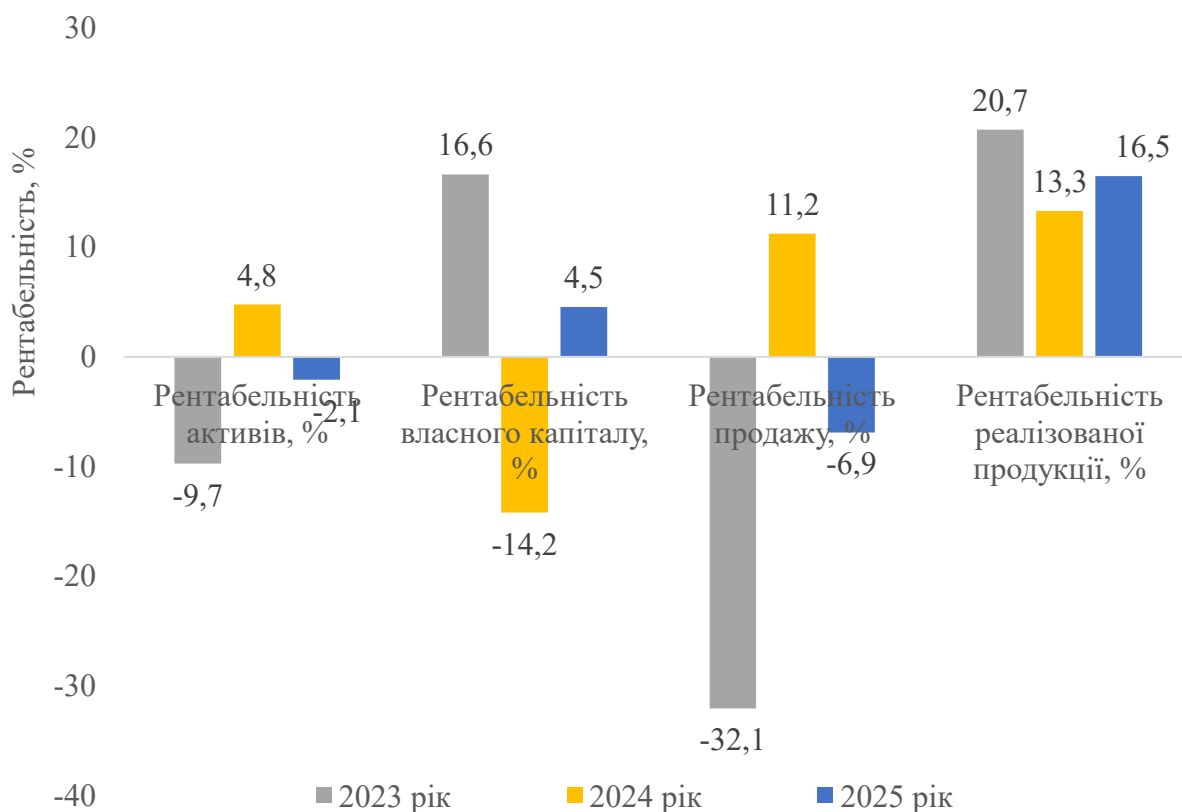

Рис. 2.1. Динаміка показників рентабельності діяльності ТОВ «Веселе-Агро» за 2023-2025 роки (побудовано автором)

Отже можна відзначити, що у 2024 році підприємство досягло найкращих показників більшості видів рентабельності, що вказує на сприятливу кон'юнктуру або ефективні управлінські рішення у цей період. Водночас у 2025 році спостерігається погіршення більшості показників, що свідчить про нестійкість отриманих результатів і необхідність посилення контролю за витратами та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

2.2. Аналіз складу та структури операційних витрат та витрат діяльності підприємства

Аналіз динаміки операційних витрат ТОВ «Веселе-Агро» за економічними елементами у 2023–2025 роках дає підстави констатувати зміну їх загального обсягу та структури під впливом коливань масштабів господарської діяльності (рис. 2.2).

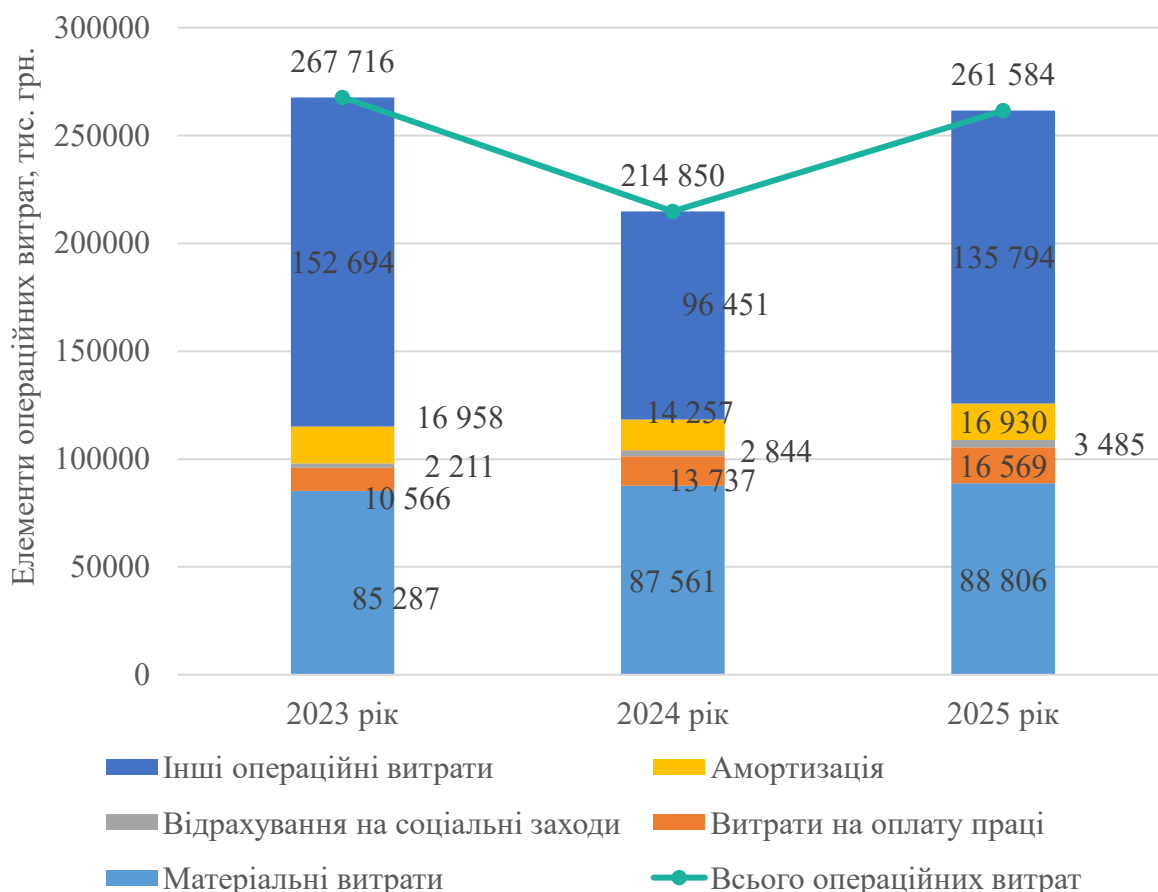

Рис. 2.2. Аналіз динаміки операційних витрат ТОВ «Веселе-Агро» за економічними елементами за 2023-2025 роки (побудовано автором)

Сукупний обсяг операційних витрат у 2023 році становив 267716 тис. грн, у 2024 році скоротився до 214850 тис. грн, після чого у 2025 році знову зріс до 261584 тис. грн. Така динаміка свідчить про певне звуження виробничої активності у 2024 році з наступним її відновленням у 2025 році, хоча загальний рівень витрат не досяг значень початкового періоду.

У структурі витрат найбільшу питому вагу протягом усього періоду займали інші операційні витрати, які у 2023 році становили 152694 тис. грн, у 2024 році різко скоротилися до 96451 тис. грн, а у 2025 році знову збільшилися до 135794 тис. грн. Отже, саме цей елемент найбільшою мірою визначав загальну тенденцію змін операційних витрат, що може свідчити про високу залежність підприємства від зовнішніх факторів або нерівномірність витрат, не пов'язаних безпосередньо з виробничим процесом.

Матеріальні витрати демонструють відносну стабільність і поступове зростання: з 85287 тис. грн у 2023 році до 87561 тис. грн у 2024 році та 88806 тис. грн у 2025 році. Така динаміка вказує на сталість виробничої бази та незмінність технологічних процесів, навіть за умов коливання інших складових витрат.

Витрати на оплату праці мають чітко виражену тенденцію до зростання – з 10566 тис. грн у 2023 році до 13737 тис. грн у 2024 році і 16569 тис. грн у 2025 році. Подібна динаміка узгоджується зі збільшенням чисельності персоналу та підвищенням рівня оплати праці, що зумовлює зростання ролі трудового чинника у формуванні витрат. Відрахування на соціальні заходи також збільшуються протягом досліджуваного періоду: з 2211 тис. грн у 2023 році до 2844 тис. грн у 2024 році та 3485 тис. грн у 2025 році, що є логічним наслідком підвищення фонду оплати праці.

Амортизаційні відрахування змінювалися менш істотно: їх обсяг зменшився з 16958 тис. грн у 2023 році до 14257 тис. грн у 2024 році, після чого у 2025 році зріс до 16930 тис. грн. Така динаміка може свідчити про нерівномірність оновлення або переоцінки основних засобів.

Отже, структура операційних витрат ТОВ «Веселе-Агро» характеризується домінуванням інших операційних витрат при відносній стабільності матеріальної складової та поступовому зростанні трудових витрат. Коливання загального обсягу витрат зумовлюються переважно змінами саме у частині інших операційних витрат, що формує підвищену варіативність витратної політики підприємства.

Аналіз зміни структури операційних витрат ТОВ «Веселе-Агро» за економічними елементами у 2023–2025 роках засвідчує наявність помітних структурних зрушень, які відображають трансформацію підходів до формування витрат та специфіку функціонування підприємства в різні періоди (рис. 2.3).

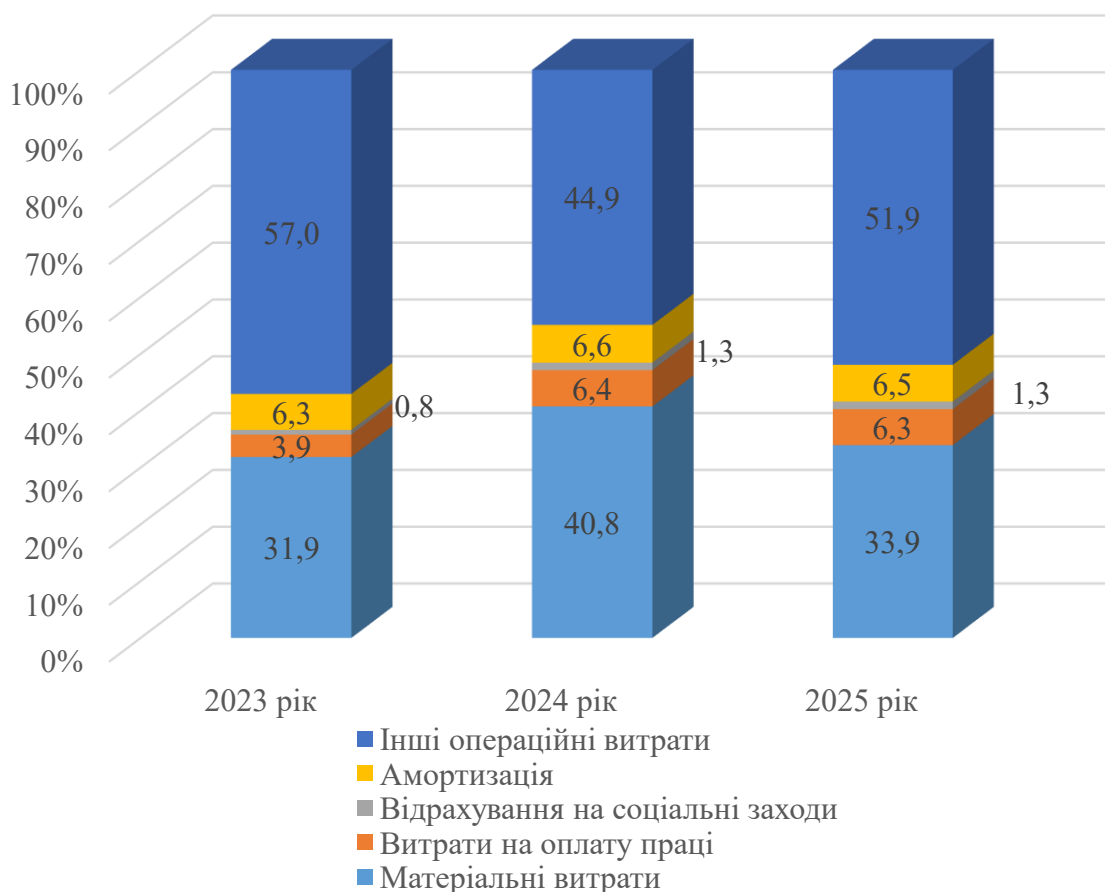

Рис. 2.3. Аналіз зміни структури операційних витрат ТОВ «Веселе-Агро» за економічними елементами за 2023-2025 роки (побудовано автором)

Найбільшу частку у структурі витрат протягом усього досліджуваного періоду стабільно займають інші операційні витрати, які, однак, демонструють певну мінливість. У 2023 році їх питома вага становила 57,0 %, у 2024 році вона скоротилася до 44,9 %, тоді як у 2025 році знову зросла до 51,9 %. Така динаміка свідчить про часткове зниження ролі цього елемента у структурі витрат у 2024 році з подальшим відновленням його домінуючого значення.

Матеріальні витрати займають другу за значущістю позицію у структурі операційних витрат і мають тенденцію до коливань. У 2023 році їх частка

становила 31,9 %, у 2024 році вона зросла до 40,8 %, що відображає підвищення ролі матеріальних ресурсів у виробничому процесі, тоді як у 2025 році відбулося зменшення до 33,9 %, що може свідчити про оптимізацію матеріальних витрат або зміну структури виробництва.

Витрати на оплату праці упродовж досліджуваного періоду поступово нарощують свою частку у загальному обсязі витрат. Зокрема, у 2023 році вона становила 3,9 %, у 2024 році зросла до 6,4 %, а у 2025 році дещо скоригувалась до 6,3 %, зберігаючи при цьому підвищений рівень порівняно з базовим роком. Це свідчить про зростання значення трудового фактору у формуванні витрат підприємства.

Частка відрахувань на соціальні заходи залишається відносно стабільною, змінюючись у незначних межах: від 0,8 % у 2023 році до 1,3 % у 2024 та 2025 роках. Така стабільність пояснюється прямою залежністю цього елементу від фонду оплати праці та відсутністю різких змін у відповідній соціальній політиці підприємства.

Амортизаційні відрахування також займають невелику, але стабільну частку у структурі витрат. У 2023 році вона становила 6,3 %, у 2024 році зросла до 6,6 %, а у 2025 році дещо знизилась до 6,5 %. Незначні коливання цього показника вказують на відносно сталі обсяги амортизаційних нарахувань і відсутність суттєвих змін у структурі основних засобів протягом аналізованого періоду.

Аналіз динаміки витрат діяльності ТОВ «Веселе-Агро», які безпосередньо формують фінансовий результат підприємства, свідчить про істотні коливання за окремими їх складовими упродовж 2023-2025 років (рис. 2.4).

Передусім привертає увагу зміна фінансових витрат, які у 2023 році становили 114 млн грн, у 2024 році різко зросли до 234 млн грн, після чого у 2025 році скоротилися до 154 млн грн. Така динаміка вказує на значне збільшення вартості залучених ресурсів у 2024 році, що могло бути пов'язане з активізацією кредитного фінансування, тоді як у 2025 році спостерігається часткове зменшення фінансового навантаження.

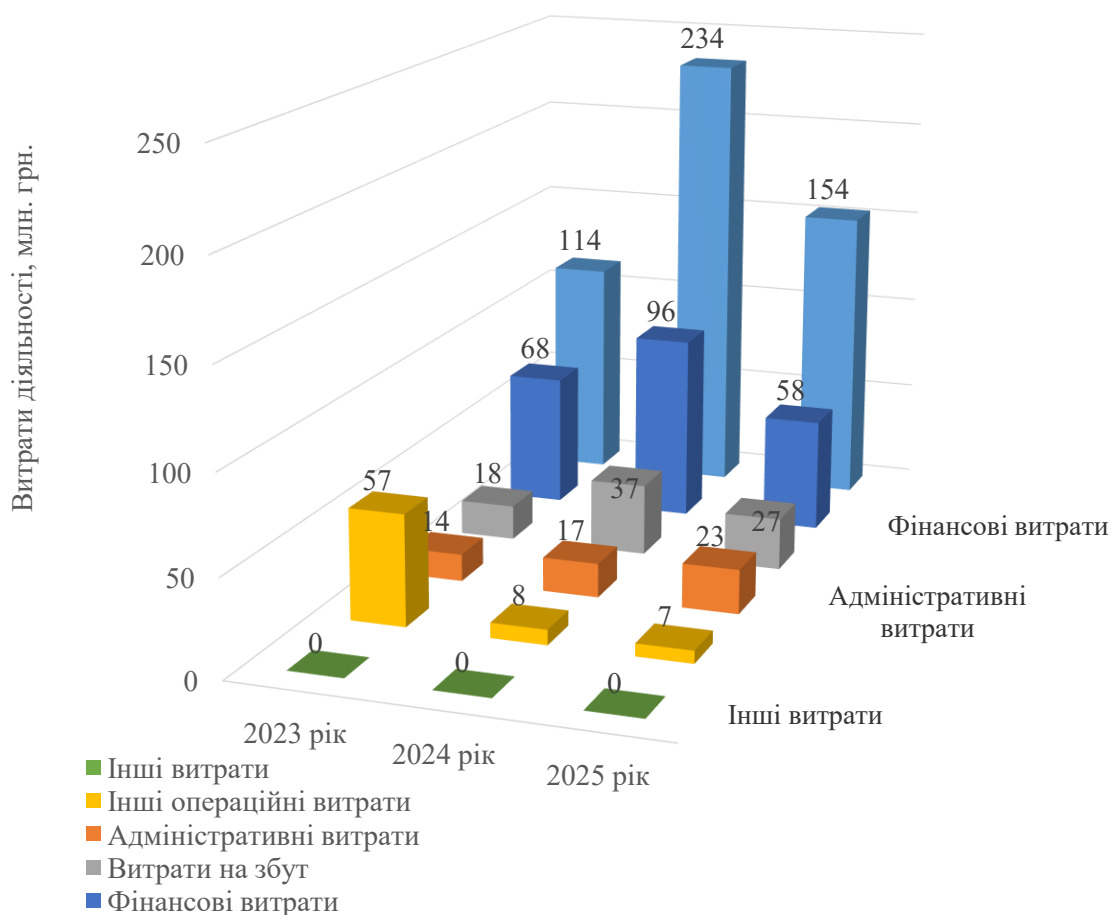

Рис. 2.4. Аналіз динаміки витрат діяльності ТОВ «Веселе-Агро», які прямо відносяться на фінансові результати за 2023-2025 роки (побудовано автором)

Витрати на збут у 2023 році були відносно незначними і становили 18 млн грн, однак у 2024 році вони істотно підвищилися до 37 млн грн, що може свідчити про розширення каналів реалізації або збільшення витрат на логістику та маркетингові заходи. У 2025 році обсяг цих витрат знизився до 27 млн грн, що вказує на певну оптимізацію збутової діяльності.

Адміністративні витрати демонструють послідовне зростання протягом усього аналізованого періоду: з 14 млн грн у 2023 році до 17 млн грн у 2024 році та 23 млн грн у 2025 році. Така тенденція свідчить про поступове розширення управлінського апарату або підвищення витрат на забезпечення адміністративних функцій.

Інші операційні витрати зазнали найбільш суттєвих змін. У 2023 році їх рівень був доволі високим і становив 57 млн грн, тоді як у 2024 році вони різко

скоротилися до 8 млн грн, а у 2025 році залишилися на близькому рівні – 7 млн грн. Це може свідчити про перегляд політики обліку витрат або зменшення обсягів непрямих витрат, які не мають стабільного характеру. Слід також відзначити, що інші витрати протягом усього досліджуваного періоду були відсутні, що свідчить про мінімальний або нульовий вплив непередбачених чи разових витрат на формування фінансового результату підприємства.

Таким чином, отримані результати свідчать про нестабільність витратної політики підприємства, де найбільший вплив на формування фінансового результату справляють фінансові витрати, тоді як інші складові демонструють або поступове зростання, або значну варіативність залежно від умов господарювання.

Аналіз зміни структури витрат діяльності ТОВ «Веселе-Агро», що безпосередньо формують фінансові результати, у 2023-2025 роках свідчить про істотну трансформацію співвідношення окремих їх складових, насамперед у частині виробничих і фінансових витрат (рис. 2.5).

У структурі витрат переважну частку протягом усього досліджуваного періоду займала собівартість реалізованої продукції, яка у 2023 році становила 42,0 %. У 2024 році її питома вага значно зросла до 59,7 %, що вказує на підвищення матеріало- та ресурсомісткості основної діяльності або зміну обсягів реалізації. У 2025 році частка собівартості дещо зменшилась до 57,4 %, однак залишилася домінуючою, що свідчить про визначальну роль виробничого компоненту у формуванні загальних витрат.

Фінансові витрати посідають другу за значенням позицію, однак їхня частка демонструє тенденцію до поступового зниження. Якщо у 2023 році вона складала 25,2 %, то у 2024 році скоротилася до 24,5 %, а у 2025 році – до 21,8 %. Це свідчить про певне зменшення залежності підприємства від залучених фінансових ресурсів або оптимізацію витрат, пов'язаних із їх обслуговуванням.

Інші операційні витрати зазнали найбільш різкого скорочення у структурі витрат. У 2023 році їх частка була досить вагомою – 21,1 %, однак у 2024 році вона зменшилась до 2,0 %, а у 2025 році дещо зросла до 2,4 %, залишаючись на

низькому рівні. Така зміна може бути пов'язана з переглядом підходів до групування витрат або зменшенням обсягу витрат нерегулярного характеру.

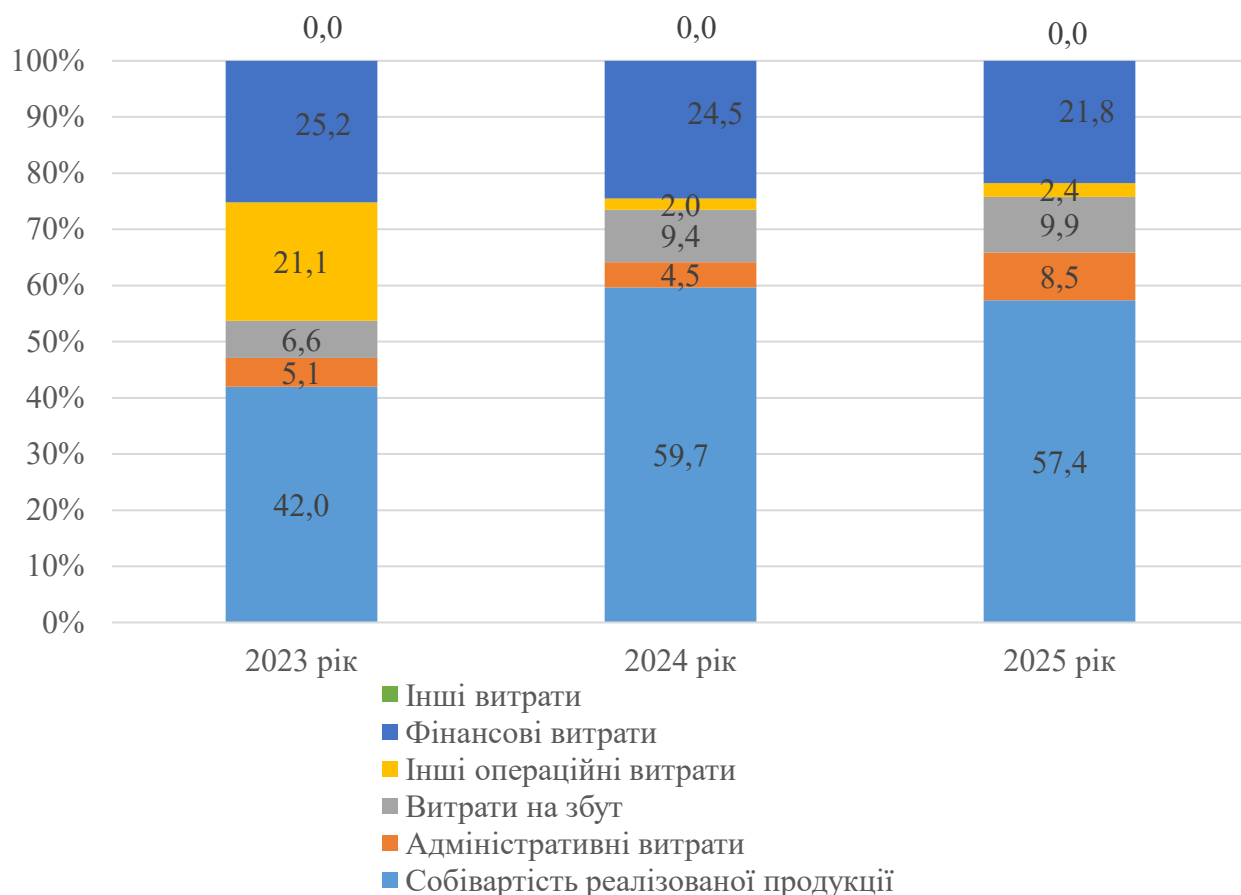

Рис. 2.5. Аналіз зміни структури витрат діяльності ТОВ «Веселе-Агро», які прямо відносяться на фінансові результати за 2023-2025 роки (побудовано автором)

Питома вага витрат на збут поступово зростала: з 6,6 % у 2023 році до 9,4% у 2024 році та 9,9 % у 2025 році. Це свідчить про підвищення ролі збутової діяльності, розширення ринків реалізації або збільшення витрат, пов'язаних із просуванням продукції.

Адміністративні витрати також демонструють тенденцію до зростання, хоча й менш виражену: їх частка збільшилась з 5,1 % у 2023 році до 4,5 % у 2024 році (із незначним зниженням), а у 2025 році — до 8,5 %. Такі зміни можуть свідчити про посилення управлінської складової у витратній структурі підприємства. Інші витрати упродовж усього аналізованого періоду були

відсутні, що підтверджує їх незначний вплив на формування фінансових результатів підприємства.

2.3. Аналіз та оцінка основних показників витратності діяльності підприємства

Аналіз витратності виробничої діяльності ТОВ «Веселе-Агро» у 2023-2025 роках свідчить про наявність суттєвих коливань у співвідношенні витрат і доходів, що безпосередньо відображає зміну рівня ефективності виробництва (рис. 2.6).

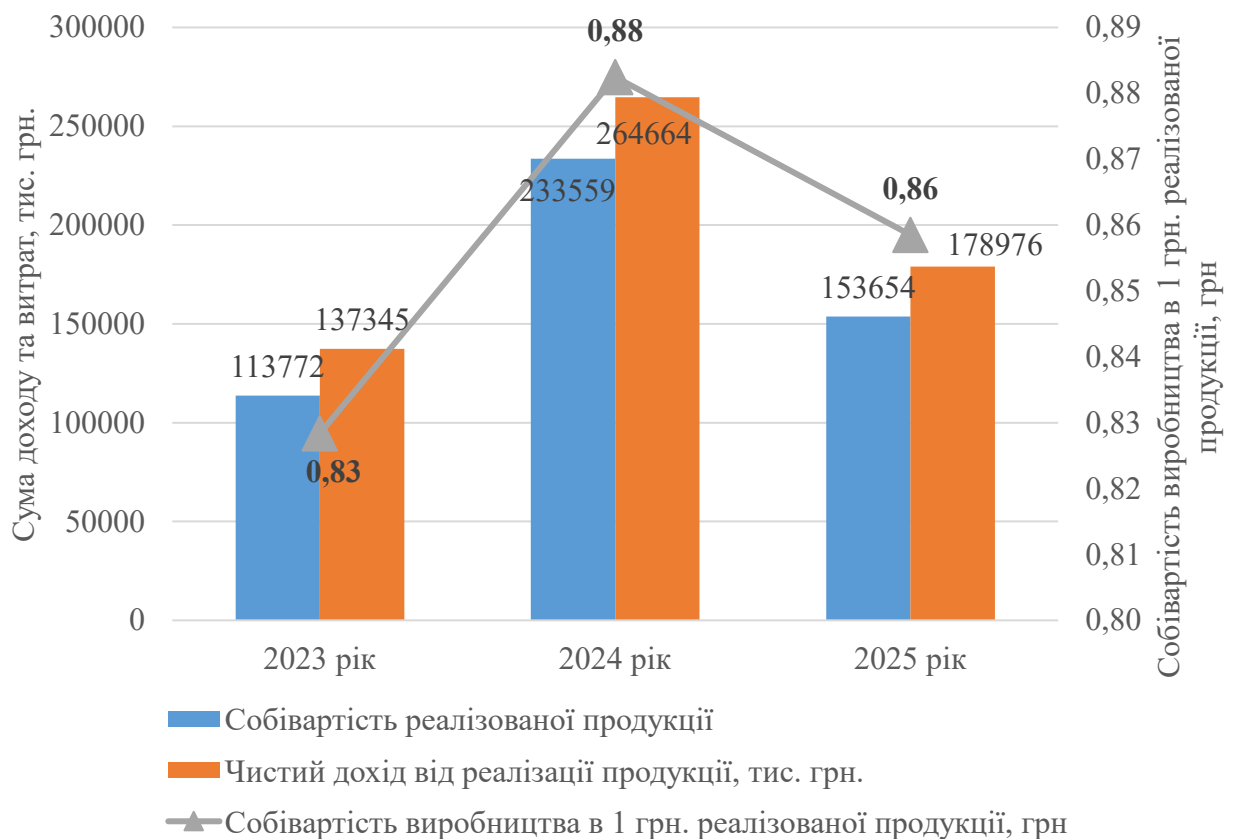

Рис. 2.6. Аналіз витратності виробничої діяльності ТОВ «Веселе-Агро» за 2023-2025 рр. (побудовано автором)

У 2023 році обсяг собівартості реалізованої продукції становив 113772 тис. грн при чистому доході 137345 тис. грн, унаслідок чого показник собівартості в

розрахунку на 1 грн реалізованої продукції дорівнював 0,83 грн. Це свідчить про відносно помірний рівень витратності виробництва, за якого підприємство отримувало певну маржу прибутку.

У 2024 році спостерігається істотне зростання як доходу, так і витрат: чистий дохід збільшився до 264664 тис. грн, а собівартість – до 233559 тис. грн. Водночас витратність виробництва підвищилась до 0,88 грн на 1 грн продукції, що вказує на більш швидкі темпи зростання витрат порівняно з доходами. Така ситуація може свідчити про розширення виробництва за менш ефективних умов або про подорожчання ресурсів. У 2025 році відбулося одночасне скорочення обсягів діяльності: дохід зменшився до 178976 тис. грн, а собівартість – до 153654 тис. грн. Разом з тим показник витрат на 1 грн реалізованої продукції знизився до 0,86 грн, що свідчить про певне покращення ефективності виробничого процесу порівняно з попереднім роком, хоча він і не досяг рівня 2023 року.

Загалом динаміка витратності виробництва має хвилеподібний характер: її підвищення у 2024 році змінюється частковим зниженням у 2025 році. При цьому навіть після покращення значення показника залишається вищим, ніж у базовому періоді, що вказує на загальну тенденцію до зростання витратності виробничої діяльності. Отже, результати аналізу дають підстави стверджувати, що у 2024 році підприємство функціонувало в умовах зниження ефективності використання ресурсів, тоді як у 2025 році було досягнуто певної оптимізації витрат, однак це не забезпечило повного відновлення попереднього рівня ефективності виробництва.

Порівняльний аналіз витратності операційної діяльності ТОВ «Веселе-Агро» за 2023–2025 роки, здійснений на основі показника операційних витрат у розрахунку на 1 грн реалізованої продукції, дозволяє виявити зміну ефективності використання ресурсів у межах основної діяльності підприємства (рис. 2.7).

У 2023 році рівень витратності операційної діяльності був найбільш високим і становив 1,476 грн на 1 грн реалізованої продукції. Такий показник

свідчить про перевищення операційних витрат над отриманим доходом, що характеризує діяльність підприємства як економічно неефективну у цьому періоді та підтверджує наявність збитковості операційної діяльності.

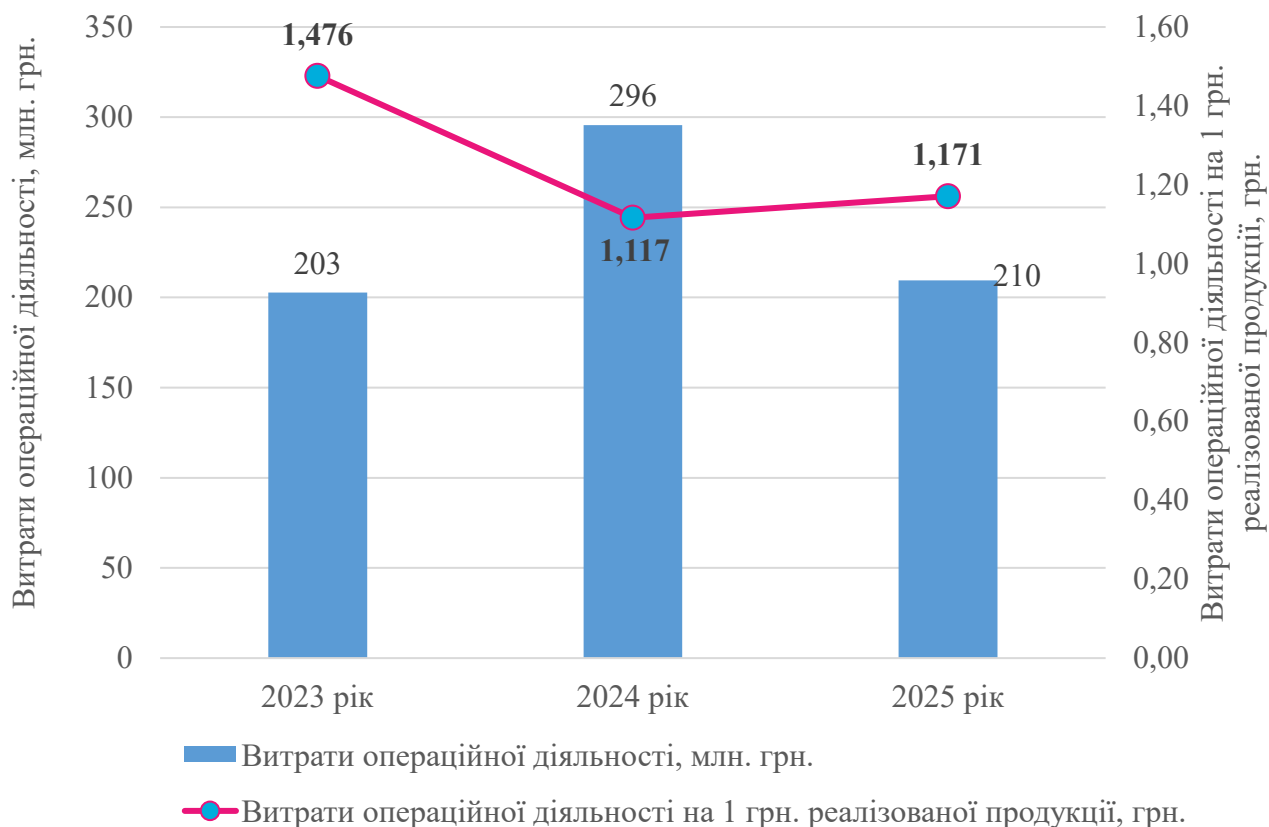

Рис. 2.7. Порівняння витратності операційної діяльності ТОВ «Веселе-Агро» на основі показника операційних витрат у розрахунку на 1 грн. реалізованої продукції за 2023-2025 роки (побудовано автором)

У 2024 році спостерігається суттєве покращення ситуації: витрати операційної діяльності на 1 грн реалізованої продукції знизилися до 1,117 грн. Незважаючи на те, що рівень витратності все ще перевищував одиницю, темпи скорочення витрат були значними, що свідчить про більш ефективне використання ресурсів, оптимізацію витрат або зростання обсягів реалізації. У 2025 році відбулося незначне погіршення показника – він зріс до 1,171 грн на 1 грн продукції. Така динаміка вказує на певне зниження ефективності операційної діяльності порівняно з попереднім роком, однак показник

залишився суттєво нижчим за рівень 2023 року, що дозволяє говорити про часткове закріплення позитивних змін.

Водночас абсолютний обсяг операційних витрат змінювався відповідно до загальної динаміки діяльності: у 2023 році він становив 203 млн грн, у 2024 році зріс до 296 млн грн, а у 2025 році знизився до 210 млн грн. Така зміна обсягів витрат у поєднанні зі зміною доходів зумовила відповідну динаміку витратності. Доцільно відзначити, що витратність операційної діяльності ТОВ «Веселе-Агро» у досліджуваному періоді має тенденцію до зниження порівняно з базовим 2023 роком, що є позитивною характеристикою. Водночас перевищення витрат над доходами у всі роки свідчить про наявність проблем у забезпеченні прибутковості операційної діяльності, що потребує подальшої оптимізації витрат та підвищення використання ресурсів підприємства.

Надалі проведено порівняльний аналіз динаміки показників матеріаломісткості, зарплатомісткості та фондомісткості ТОВ «Веселе-Агро» у 2023–2025 роках (рис. 2.8).

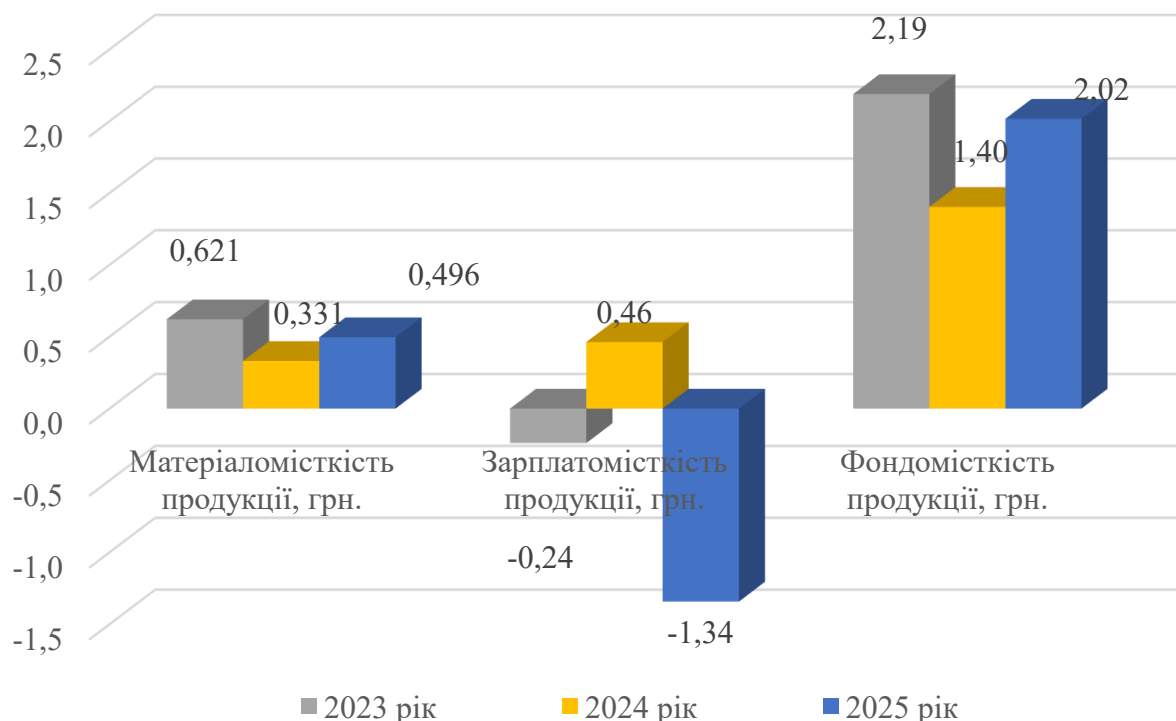

Рис. 2.8. Порівняння динаміки показників матеріаломісткості, зарплатомісткості та фондомісткості ТОВ «Веселе-Агро» за 2023-2025 роки (побудовано автором)

Матеріаломісткість продукції у 2023 році становила 0,621 грн, що свідчить про значну частку матеріальних ресурсів у структурі собівартості. У 2024 році спостерігається відчутне зниження цього показника до 0,331 грн, що може бути інтерпретовано як результат підвищення ефективності використання матеріалів або оптимізації виробничих процесів. Водночас у 2025 році матеріаломісткість зросла до 0,496 грн, що свідчить про часткову втрату досягнутого ефекту, хоча рівень показника залишився нижчим порівняно з базовим періодом.

Динаміка зарплатомісткості характеризується більшою варіативністю. У 2023 році показник мав від'ємне значення (-0,24 грн), що пояснюється наявністю збитків та особливостями формування фінансового результату. У 2024 році зарплатомісткість перейшла у додатну площину і досягла 0,46 грн, що відображає зростання ролі трудових витрат у процесі створення доходу. Проте у 2025 році спостерігається суттєве зниження цього показника до -1,34 грн, що знову вказує на погіршення фінансових результатів і перевищення витрат над доходами.

Фондомісткість продукції у досліджуваній період залишається на відносно високому рівні, що свідчить про значну капіталоємність виробництва. У 2023 році вона становила 2,19 грн, у 2024 році знизилась до 1,40 грн, що може свідчити про більш ефективне використання основних засобів. Однак у 2025 році показник знову зріс до 2,02 грн, що відображає погіршення використання виробничого потенціалу або зниження обсягів реалізації при відносно сталому рівні основних фондів.

Отже, доцільно відзначити, що у 2024 році підприємство досягло певного покращення за всіма трьома показниками ресурсомісткості, що свідчить про підвищення ефективності використання матеріальних, трудових і капітальних ресурсів. Водночас у 2025 році спостерігається часткове повернення до менш ефективних параметрів функціонування, що проявляється у зростанні матеріало- та фондомісткості, а також у погіршенні зарплатомісткості. Така динаміка підтверджує нестійкий характер ефективності діяльності підприємства та необхідність удосконалення механізмів управління ресурсами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У даній кваліфікаційній роботі бакалавра представлено узагальнення авторських результатів аналізу й оцінки, також систематизовано пропозиції для зниження витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро», що дозволило сформулювати такі висновки:

1. Витратність підприємства є однією з ключових економічних характеристик його діяльності, що відображає рівень використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у процесі виробництва та реалізації продукції. Сутність цього поняття полягає у загальному обсязі витрат та їх структурі, які формують собівартість продукції і безпосередньо впливають на фінансові результати підприємства.

2. Класифікація витрат підприємства має важливе значення для організації бухгалтерського обліку, економічного аналізу та ефективного управління господарською діяльністю. Поділ витрат за різними ознаками дає можливість детально дослідити їх склад, структуру та особливості формування, а також оцінити рівень використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства.

Класифікація витрат забезпечує більш точне визначення собівартості продукції, здійснення контролю за витрачанням ресурсів та виявлення резервів скорочення витрат. Вона сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації виробничих процесів, підвищення ефективності діяльності та зміцнення фінансового стану підприємства.

3. Методи аналізу витратності підприємства є важливим інструментарієм економічного управління, що забезпечує всебічне дослідження рівня, структури та динаміки витрат. Їх застосування дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, виявити причини відхилень від планових показників та визначити резерви зниження собівартості продукції.

4. Узагальнення результатів проведеного дослідження діяльності ТОВ «Веселе-Агро» дає змогу сформулювати низку узагальнюючих положень щодо

сучасного стану та тенденцій його розвитку у 2023–2025 роках. Передусім слід зазначити, що підприємство функціонує як типовий представник аграрних формувань зерново-олійної спеціалізації, поєднуючи виробничу, збутову та допоміжну діяльність. Наявність достатнього земельного ресурсу та диверсифікованої структури господарських операцій створює передумови для розширення виробництва, однак фактичні результати діяльності свідчать про нестабільність економічної ефективності.

5. Аналіз основних показників діяльності дозволив встановити, що у 2024 році підприємство досягло максимальних значень більшості результативних параметрів, зокрема обсягів доходу, продуктивності праці та прибутковості. Водночас у 2025 році відбулося часткове згортання ділової активності, що проявилось у скороченні доходів і зниженні фінансового результату до збиткового рівня. Така динаміка свідчить про значну чутливість господарської діяльності до зовнішніх економічних умов та недостатню стабільність внутрішніх механізмів управління.

6. Важливим аспектом є збереження від'ємного значення власного капіталу протягом усього досліджуваного періоду, що вказує на критичний рівень фінансової залежності підприємства від залучених ресурсів. Високе значення коефіцієнта співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості підтверджує домінування позикового фінансування, що підвищує ризики ліквідності та платоспроможності.

7. Дослідження витратної складової діяльності показало, що операційні витрати характеризуються значною варіативністю, основним джерелом якої виступають інші операційні витрати. Водночас матеріальні витрати залишаються відносно стабільними, що свідчить про сталість виробничої технології. Систематичне зростання витрат на оплату праці та відповідних відрахувань відображає підвищення ролі трудового чинника у формуванні собівартості продукції.

8. Структурний аналіз витрат підтверджує домінування виробничої складової, насамперед собівартості реалізованої продукції, питома вага якої

суттєво зросла у 2024–2025 роках. Одночасно спостерігається зниження частки фінансових витрат, що може свідчити про певну стабілізацію боргового навантаження. Водночас зростання адміністративних та збутових витрат відображає посилення управлінських і маркетингових функцій у діяльності підприємства.

9. Оцінка показників витратності виявила хвилеподібний характер їх зміни. У 2024 році відбулося погіршення співвідношення витрат і доходів, тоді як у 2025 році спостерігається часткова їх оптимізація. Проте навіть за умов покращення окремих показників витратність операційної діяльності залишається на рівні, що перевищує одиницю, що свідчить про збереження проблеми збитковості.

10. Аналіз ресурсомісткості продукції також підтверджує нестійкість ефективності виробництва. Поряд із зниженням матеріаломісткості у 2024 році у 2025 році спостерігається її повторне зростання. Аналогічна ситуація характерна і для фондомісткості, що вказує на недостатньо ефективне використання основних засобів, особливо з огляду на високий рівень їх фізичного зносу.

11. Таким чином, отримані результати дослідження дозволяють зробити висновок, що ТОВ «Веселе-Агро» перебуває на етапі нестійкого розвитку, для якого характерні коливання результативних і витратних показників, залежність від зовнішніх джерел фінансування та поступове зростання витратної складової. У цих умовах ключовим напрямом підвищення ефективності має стати удосконалення системи управління витратами, оптимізація структури фінансових ресурсів та підвищення ефективності використання виробничого потенціалу.

На підставі проведеного аналізу встановлено, що зниження витратності діяльності ТОВ «Веселе-Агро» має ґрунтуватися на комплексному підході, який охоплює як виробничу, так і управлінську складові господарювання.

Передусім доцільним є підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, що досягається шляхом удосконалення технологій

обробітку ґрунту, оптимізації норм внесення добрив і засобів захисту рослин, а також впровадження елементів точного землеробства. Це дозволить скоротити матеріаломісткість продукції та зменшити залежність від коливань цін на ресурси.

Важливим напрямом є раціоналізація структури операційних витрат, зокрема шляхом зниження обсягів інших операційних витрат, які характеризуються значною нестабільністю. Досягти цього можна через посилення внутрішнього контролю за витратами, удосконалення системи бюджетування та впровадження управлінського обліку за центрами відповідальності.

Значний резерв зниження витрат пов'язаний із оптимізацією фінансових витрат. Це передбачає перегляд кредитної політики підприємства, скорочення обсягів позикового фінансування та пошук більш дешевих джерел залучення капіталу. Зменшення боргового навантаження сприятиме зниженню витрат на обслуговування зобов'язань і покращенню фінансової стійкості.

Окрему увагу слід приділити підвищенню ефективності використання основних засобів, зокрема через оновлення технічної бази та зменшення рівня зносу виробничого обладнання. Це дозволить знизити фондомісткість продукції та скоротити непродуктивні витрати, пов'язані з експлуатацією застарілих активів. Не менш важливим є вдосконалення організації праці та підвищення її продуктивності. Раціональне використання трудових ресурсів, автоматизація окремих технологічних процесів і оптимізація чисельності персоналу сприятимуть зниженню питомих витрат на оплату праці.

Крім того, доцільним є розвиток логістичної інфраструктури та оптимізація збутових операцій, що дасть змогу скоротити витрати на транспортування і реалізацію продукції, а також підвищити ефективність взаємодії з контрагентами.

Таким чином, зниження витратної діяльності ТОВ «Веселе-Агро» можливе за умови комплексного удосконалення виробничих процесів, посилення фінансової дисципліни, оптимізації структури витрат і підвищення

ефективності використання наявних ресурсів, що в підсумку сприятиме зміцненню конкурентних позицій підприємства.

Зниження витратності підприємства є важливим напрямом підвищення ефективності його діяльності, оскільки дозволяє зменшити собівартість продукції, підвищити прибутковість та конкурентоспроможність. До основних заходів (Додаток В), спрямованих на скорочення витрат, належать як організаційні, так і техніко-економічні рішення.

Впровадження ресурсозберігаючих технологій є одним із найефективніших напрямів зниження витратності підприємства, оскільки воно безпосередньо впливає на скорочення споживання матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів у процесі виробництва.

Передусім, застосування таких технологій дозволяє зменшити витрати сировини та матеріалів за рахунок більш точного їх використання, зниження рівня відходів і втрат у виробничому процесі. Це призводить до зниження матеріаломісткості продукції та зменшення її собівартості.

Крім того, ресурсозберігаючі технології сприяють скороченню витрат на енергію та паливо. Сучасне енергоефективне обладнання споживає менше електроенергії та інших енергоресурсів, що зменшує загальні виробничі витрати підприємства.

Важливим наслідком впровадження таких технологій є підвищення продуктивності праці. Автоматизація та механізація виробничих процесів зменшують потребу в ручній праці, скорочують витрати часу на виготовлення продукції та підвищують загальну ефективність виробництва.

Також ресурсозберігаючі технології зменшують витрати на обслуговування та ремонт обладнання, оскільки сучасні технологічні системи є більш надійними та довговічними. Це позитивно впливає на зниження непрямих витрат підприємства.

У результаті впровадження ресурсозберігаючих технологій загальна витратність підприємства знижується за рахунок оптимізації використання ресурсів, підвищення ефективності виробництва та скорочення втрат. Це

забезпечує зменшення собівартості продукції, підвищення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

«Оптимізація виробничих процесів є важливим напрямом зниження витратності підприємства, який передбачає удосконалення організації виробництва з метою більш ефективного використання ресурсів. Її основна мета полягає у скороченні непродуктивних витрат, усуненні втрат часу та підвищенні загальної продуктивності виробництва» [7].

Одним із головних результатів оптимізації є зменшення простоїв обладнання та робочого часу. Завдяки раціональному плануванню виробничих операцій, удосконаленню логістики всередині підприємства та координації роботи підрозділів підвищується безперервність виробничого процесу, що знижує витрати на одиницю продукції.

Також оптимізація виробничих процесів дозволяє зменшити витрати матеріальних ресурсів. Завдяки впровадженню більш ефективних технологічних схем, стандартизації операцій та контролю якості на кожному етапі виробництва скорочуються втрати сировини та зменшується рівень браку.

Важливим аспектом є підвищення ефективності використання обладнання. Раціональне завантаження виробничих потужностей та своєчасне технічне обслуговування сприяють зниженню витрат на ремонт, простої та енергоспоживання.

Крім того, оптимізація виробничих процесів сприяє зниженню витрат на оплату праці за рахунок підвищення продуктивності працівників. Чітка організація праці та усунення зайвих операцій дозволяють виконувати більший обсяг роботи з меншими трудовими витратами.

Підвищення продуктивності праці є одним із ключових напрямів зниження витратності підприємства, оскільки воно безпосередньо впливає на ефективність використання трудових ресурсів та рівень собівартості продукції. Сутність цього заходу полягає у збільшенні обсягу виробництва продукції, виконаних робіт або наданих послуг на одиницю витраченого робочого часу.

Зростання продуктивності праці дозволяє зменшити витрати на оплату праці в розрахунку на одиницю продукції. За умови незмінного фонду заробітної плати підприємство отримує більший обсяг продукції, що сприяє зниженню її собівартості.

Крім того, підвищення продуктивності праці зменшує непродуктивні витрати часу, простої та втрати робочого часу. Це забезпечує більш раціональне використання трудових ресурсів і підвищує загальну ефективність виробничого процесу.

Важливим наслідком є також підвищення ефективності використання обладнання та виробничих потужностей, оскільки працівники виконують більше операцій за той самий проміжок часу. Це позитивно впливає на зниження загальних виробничих витрат.

До основних шляхів підвищення продуктивності праці належать впровадження сучасних технологій, автоматизація виробництва, удосконалення організації праці, система мотивації персоналу та підвищення кваліфікації працівників.

Удосконалення системи управління витратами є важливим організаційно-економічним напрямом зниження витратності підприємства, що передбачає покращення методів планування, обліку, контролю та аналізу витрат з метою їх оптимізації. Основна сутність цього заходу полягає у створенні ефективної системи управління, яка забезпечує своєчасне виявлення, попередження та скорочення надмірних витрат.

«Впровадження сучасних інструментів управління, зокрема бюджетування витрат, дозволяє підприємству заздалегідь планувати обсяги витрат і контролювати їх виконання. Це сприяє підвищенню дисципліни витрат та запобіганню їх необґрунтованому зростанню. Важливу роль відіграє розвиток управлінського обліку, який забезпечує детальну інформацію про витрати за центрами відповідальності, видами продукції та підрозділами. Це дає можливість більш точно визначати причини відхилень і оперативно приймати управлінські рішення» [26].

Удосконалення системи контролю витрат дозволяє своєчасно виявляти перевитрати ресурсів, неефективні процеси та втрати. Завдяки цьому підприємство може швидко реагувати на негативні зміни та усувати їх причини.

Модернізація основних засобів є важливим техніко-економічним заходом, спрямованим на оновлення та вдосконалення виробничого обладнання, машин, технологічних ліній і інших необоротних активів підприємства. Її основна мета полягає у підвищенні ефективності виробництва, зниженні витрат та покращенні якості продукції.

Впровадження сучасного обладнання дозволяє зменшити витрати енергоресурсів, оскільки нова техніка є більш енергоефективною та економною у використанні електроенергії, палива й інших ресурсів. Це безпосередньо знижує виробничі витрати підприємства.

Крім того, модернізація основних засобів сприяє скороченню витрат на ремонт та технічне обслуговування. Сучасне обладнання характеризується більшою надійністю та довговічністю, що зменшує кількість поломок і простоїв у виробництві.

Важливим результатом є також підвищення продуктивності праці, оскільки автоматизовані та високотехнологічні системи дозволяють виконувати більший обсяг робіт за менший час. Це знижує витрати на оплату праці в розрахунку на одиницю продукції.

Окрім цього, модернізація сприяє зменшенню витрат сировини та підвищенню якості продукції, що знижує рівень браку та додаткових витрат, пов'язаних із його усуненням.

Скорочення матеріальних витрат є одним із найважливіших напрямів зниження витратності підприємства, оскільки матеріальні ресурси зазвичай становлять значну частку у структурі собівартості продукції. Сутність цього заходу полягає у раціональному використанні сировини, матеріалів, палива та енергії з метою мінімізації їх споживання без зниження якості продукції.

Зменшення матеріальних витрат досягається за рахунок удосконалення нормування витрат матеріалів, що дозволяє чітко визначати оптимальні обсяги

їх використання у виробничому процесі. Це сприяє запобіганню перевитрат і нераціональному використанню ресурсів.

Важливу роль відіграє зниження втрат і відходів виробництва. Впровадження сучасних технологій, покращення організації виробничого процесу та контроль якості дозволяють мінімізувати брак і скоротити обсяг відходів, які не використовуються у подальшому виробництві.

Також значний ефект дає використання більш економічних та альтернативних матеріалів, що дозволяє знизити витрати без погіршення якості продукції. Раціональний вибір постачальників і оптимізація закупівельної політики також сприяють зменшенню витрат.

Важливим напрямом є повторне використання та переробка матеріалів, що дозволяє зменшити потребу в новій сировині та знизити загальні витрати підприємства.

Скорочення адміністративних витрат є важливим напрямом підвищення ефективності діяльності підприємства, оскільки ці витрати пов'язані з управлінням, організацією та забезпеченням функціонування підприємства. Їх оптимізація дозволяє зменшити загальний рівень витратності без безпосереднього впливу на виробничий процес.

Основним напрямом зниження адміністративних витрат є оптимізація управлінського апарату. Це передбачає удосконалення організаційної структури підприємства, усунення дублювання функцій та скорочення зайвих управлінських ланок, що дозволяє зменшити витрати на оплату праці адміністративного персоналу.

Важливе значення має впровадження цифрових технологій та автоматизація управлінських процесів. Використання електронного документообігу, спеціалізованих програмних систем та сучасних інформаційних технологій дозволяє скоротити витрати на папір, канцелярські товари, поштові послуги та інші адміністративні потреби.

Також суттєвий вплив має раціональне використання офісних приміщень та ресурсів. Оптимізація витрат на оренду, комунальні послуги, зв'язок та

обслуговування офісної інфраструктури сприяє зменшенню загальних адміністративних витрат.

Додатково скорочення адміністративних витрат досягається шляхом підвищення ефективності планування та контролю управлінських витрат, що дозволяє своєчасно виявляти та усувати непродуктивні витрати.

Отже, скорочення адміністративних витрат позитивно впливає на зниження витратності підприємства через зменшення непродуктивних витрат управлінського характеру, підвищення ефективності організації управління та оптимізацію використання ресурсів підприємства.

Оптимізація структури виробництва є важливим організаційно-економічним заходом, спрямованим на раціональний розподіл виробничих ресурсів між різними видами продукції, процесами та підрозділами підприємства. Її сутність полягає у формуванні такої виробничої програми, яка забезпечує мінімізацію витрат і максимізацію економічного результату.

Одним із ключових напрямів оптимізації є зміна асортименту продукції на користь більш рентабельних та менш витратних виробів. Це дозволяє зменшити середній рівень собівартості та підвищити ефективність використання ресурсів підприємства.

Важливе значення має раціональне завантаження виробничих потужностей. Оптимальне використання обладнання та виробничих площ дозволяє знизити частку постійних витрат на одиницю продукції, що позитивно впливає на загальну витратність.

Також оптимізація структури виробництва передбачає скорочення або відмову від неефективних видів продукції, які мають високий рівень витрат і низьку прибутковість. Це сприяє концентрації ресурсів на більш ефективних напрямках діяльності.

Додатково важливим є вдосконалення внутрішньовиробничих зв'язків і логістики, що дозволяє зменшити втрати часу, матеріалів та енергії у процесі виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І. А. Витрати підприємства: сутність та особливості управління в сучасних умовах. *Sustainable socio-economic development journal*. 2023. Vol. 1, no. 1-2. С. 35-41.
2. Білик М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Бондаренко Н. М., Кислиця К. В. Витрати: сутність та місце в управлінні підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 8(6). С. 85-90.
4. Брик Г. Витрати, доходи і фінансові результати як об'єкти облікової політики підприємства. Ціцька Н., Поверляк Т. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК*. 2018. № 25. С. 70-74.
5. Букало Н. А., Букало Н. А. Витрати підприємства як об'єкт управлінського обліку. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2017. Т. 22, Вип. 1. С. 166-169.
6. Бутинець Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 444 с.
7. Віблій П. І., Бондаренко Л. П., Ільчук П. Г. Інвестиційні витрати підприємств на реалізацію інноваційної діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2016. № 858. С. 156-160.
8. Волосов А. М., Михайлова О. В. Витрати збутової діяльності підприємства: категоріальні аспекти. *Grail of Science*. 2023. № 32. С. 36-43.
9. Воскресенська Т. І. Екологічні витрати промислових підприємств: особливості обліково-аналітичного відображення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 862. С. 49-54\

10. Грибовська Ю. М., Москаленко К. В. *Витрати в системі управління металургійним підприємством. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 1. С. 118-125.

11. Грицай О. І., Кметь М. О. Формування інформаційної бази про витрати на маркетинг в структурі показників звітності підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2017. Вип. 4. С. 180-193.

12. Данилюк Т., Ющишина Л., Мохнюк А. Логістичний аутсорсинг в системі управління підприємством: доходи та витрати провайдерів. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 3. С. 55-62.

13. Іщенко Я. П., Цимбалюк Н. О., Козловський С. Г. Трансакційні витрати корпоративних підприємницьких структур: організаційний аспект управлінського обліку. *Агросвіт*. 2024. № 5. С. 106-117.

14. Ковтуненко Ю. В., Оголенко Е. В. Витрати підприємства: економічний зміст та класифікація. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 6(1). С. 41-43.

15. Колесніченко А. С., Авраменко Т. О., Стригуль А.А. Економічна сутність категорій «витрати», «доходи» та «фінансові результати» у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. *Бізнес Інформ*. 2023. № 11. С. 231-240.

16. Корінев В. Л., Романчук С. А., Бойко С. В. Витрати в системі планування маркетингу на підприємстві. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5. С. 182-189.

17. Коршикова Р. С., Коршикова Р. С., Бірюк О. Г. Відображення інформації про витрати в управлінській звітності з метою оцінки економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2024. № 8(2). С. 114-122.

18. Кошарна С. Екологічні витрати залізопереробних підприємств Кривого Рогу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія*. 2018. Вип. 1. С. 80-86.

19. Кузьмінський А. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. / А. М. Кузьмінський. – Київ : КНЕУ, 2008. – 440 с.
20. Латишева О. В. Витрати підприємства: можливості управління та оптимізації на основі функціонального моделювання та перепроєктування бізнес-процесів. Касьянюк С. В., Голубова І. В., Хаджийський Є. А. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2. С. 67-72.
21. Латишева О. В., Підгора Є. О. Витрати підприємств: суть, сучасні підходи до їх оцінки та управління. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2. С. 113-120.
22. Лемішовський В. І. Модель «витрати-обсяг-прибуток» як методичний інструментарій оперативного контролінгу машинобудівного підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2018. № 1. С. 54-61.
23. Нападовська Л. Управлінський облік : підручник / Л. В. Нападовська. – Київ : КНТЕУ, 2010. – 648 с.
24. Овчарова Н. В., Кравченко О. В., Устик Є. С. Транспортні витрати торговельного підприємства: особливості обліку. *Modern economics*. 2020. № 21. С. 160-165.
25. Пугачов М. Рецензія на монографію Сумця О. М. «Логістичні витрати підприємств олійно-жирової галузі: формування та оцінювання». *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2017. Vol. 3, № 3. С. 145-147.
26. Рубцова О. С. Трансакційні витрати будівельних підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2020. Вип. 44. С. 67–72.
27. Савицька Г. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – Київ : Знання, 2007. – 668 с.
28. Сиротюк Г. Екологічні витрати сільськогосподарських підприємств: облік і внутрішній аудит. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК*. 2017. № 24(1). С. 64-68.

29. Скоробогатова Н. Є. Витрати інноваційно-інвестиційної діяльності наукоємних підприємств України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. Вип. 2. С. 162-168.

30. Скоромна О. Ю. Витрати на оплату праці та їх вплив на фінансові результати сільськогосподарських підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2014. № 4. С. 260-269.

31. Соколов Я. Основи теорії бухгалтерського обліку / Я. В. Соколов. – Москва : Фінанси і статистика, 2005. – 496 с.

32. Сопко В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / В. В. Сопко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 578 с.

33. Чумаченко М. Економічний аналіз : навч. посіб. / М. Г. Чумаченко. – Київ : КНЕУ, 2001. – 540 с.

34. ТОВ «Веселе-Агро». Портал Opendatabot.ua. URL: <https://opendatabot.ua/c/34973979>

35. Адреса досвіду: ТОВ «Веселе-Агро». Департамент агропромислового розвитку Волинської облдержадміністрації. URL: <https://agrovolyn.gov.ua/news/adresa-dosvidu-tov-vesele-agro>

36. ТОВ «Веселе-Агро». Інтернет-портал «Youcontrol». URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/34973979/

ДОДАТКИ

Додаток А
Фора № 1 „Баланс”
ТОВ «Веселе-Агро»

Додаток Б
Фора № 2 „Звіт про фінансові результати”
ТОВ «Веселе-Агро»

Додаток В

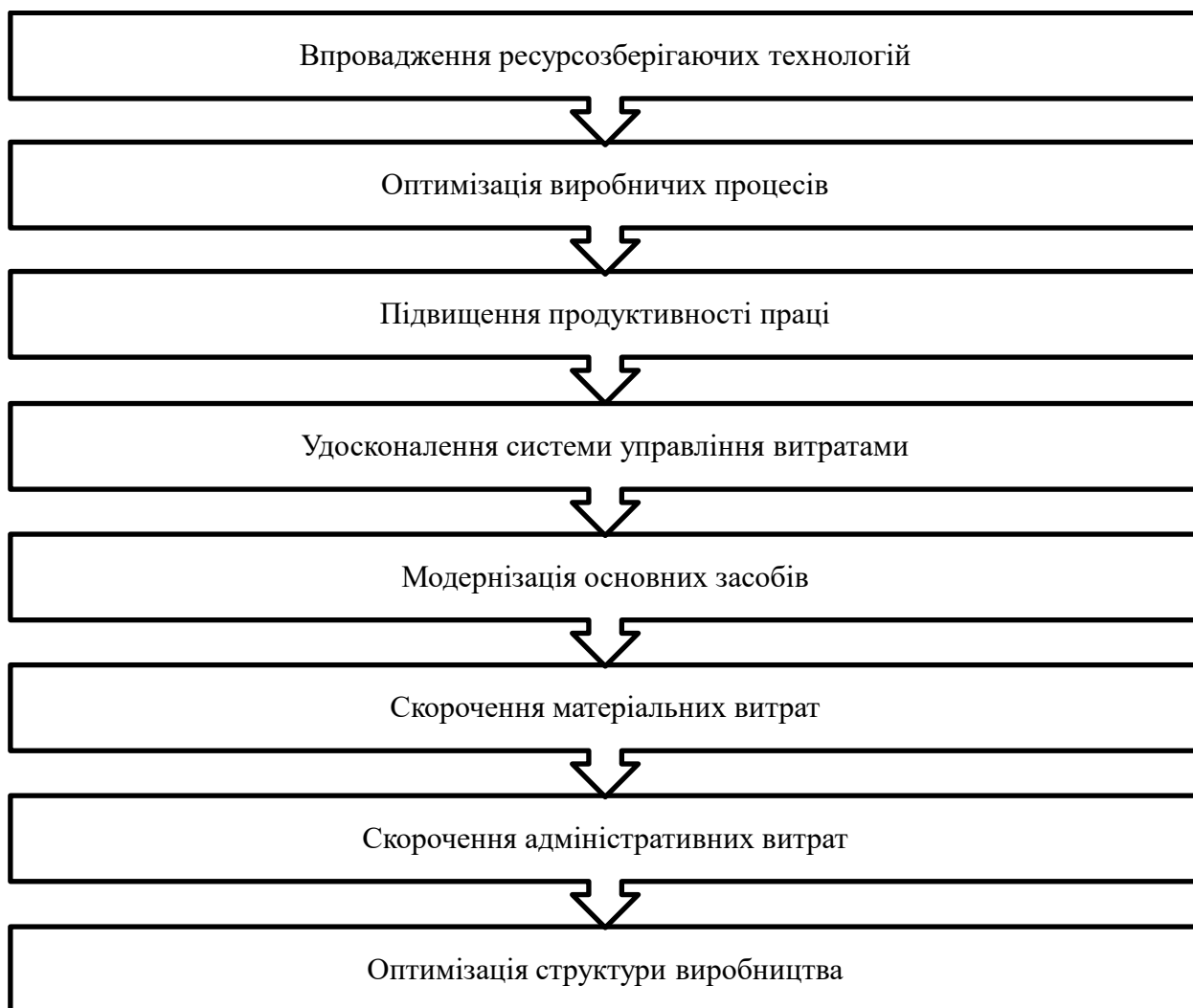

Рис. В.1. Заходи зниження витратності підприємства (побудовано автором за джерелом [12])